

BÖRZSÖNYI HELIKON

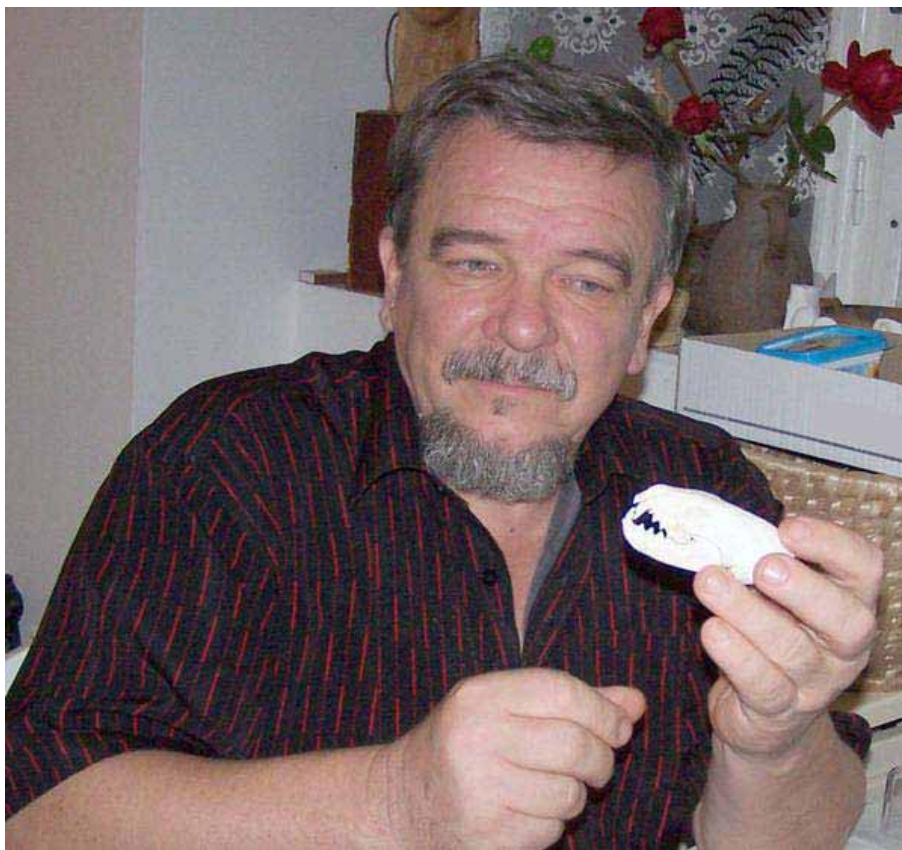
Irodalmi-művészeti, természetbarát folyóirat

III. évfolyam 11. szám, 2008. november

Balog István faragványa

- 3.-4. o.: Reggel nagymosásba adjuk; (Ketykó István verse)
6.-10. o.: Hej gyerökök, gyerökök!; Preductal; (Kovács T. István írásai)
12. o.: Apám; (Móritz Mátyás verse)
14.-21. o.: Szondi és a néphagyomány; (Kissné Kovács Adrienne előadása)
22. o.: csend; (Szábely Zsolt verse)
24.-27. o.: A feszületfaragó Barna János; (Végh József írása)
28.-39. o.: A túlélés mérlegén; (Bíró Pál Tibor írása folytatásokban)
40. o.: Télikert; (Egry Artúr verse)
42.-43. o.: Az erdő üzenete; (Borsi István írása)
44. o.: Ahol én élek; (Pongrácz Ágnes verse)
46. o.: Szervusztok gyerekek!; (Gere János verse)
48.-53. o.: Bemutatjuk: Balog István;
54. o.: Téli rege; (Karaffa Gyula verse)
56.-60. o.: Harmadik álmom; (Százdi Sztakó Zsolt írása folytatásokban)
62. o.: Apám; (Székács László verse)
64. o.: Kimondhatatlan; (Végh Tamás verse)
66. o.: Gyertyaláng; (Hörömpő Gergely verse)
68. o.: A születés ünnepén; (H. Túri Klára verse)
70.-71. o.: Auditor: Mintamókus; (Szávai Attila írása)
72.-77. o.: Beszámoló;
78.-79. o.: Programajánló;
80. o.: Pályázat;
81. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Felsőpetényben élő „világutazó”, Balog István festményeivel, faragványjaival, kézműves tárgyainak képeivel díszítettük. Köszönet a képek közlési jogáért. A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Reggel nagymosásba adjuk

Ötször-négyharmincas szobánk ablakán

kis cinege függeszkedik -

már több napja látom őt; megszoktam

és hiányzik, ha máshol röpköd...

Úgy pattognak bennem a hosszú éjszakák,

akár az akác-gyújtós a cserépkályhában.

Serceg a tűz -

a bükk-parketta csillogó fényében könyveim;

lányom játék-kígyói

és színes ceruzái nézegetik magukat.

Feleségem szekrényéből Fa-szappan illata árad;

hamarosan hazaérkezik a gyárból.

Szemében hozza utolsó csókunk melegét.

Hajából kifésüli a még éjszaka beleragadt szavakat,

a ki nem mondott gondolatokat - - -

Vagy két hónapja - takarékosagra hivatkozva -

a másik szobában alszik...

Tervei szerint egy hónapban szex-napot tartunk majd...

Pedig egykor egész szex-hónapokat tartottunk;

azóta is konyak ízű

és szalámi szagú éjjelek kísértenek.

Lassan talán öregszik magányom is.

Hat nap múlva betöltöm a harminchármat,

ha esetleg megérem...

Az asszony jöttét várom - a csempe forró,

akár a testem.

Belép. Vetkőzni kezd a szekrényajtó előtt -

szégyenlősen, mint a csitri lányok.

Ruhái leomlanak testéről és megtelik a szoba

fojtott szerelemmel.

Fordul a kulcs a zárban; a könyvesszekrényen

szunnyadó vadgesztenye állatkák

jólnevelten hátat fordítanak...

Csak még előbb el kell felejtenünk, hogy éjszaka

újra idegenként fekszünk

és álmainkat, gyűrött lepedőnyi vágyainkat

reggel nagymosásba adjuk...

Balassagyarmat , 1979. november 21.

Ősz (olaj)

KOVÁCS T. ISTVÁN

Hej gyerökök, gyerökök!

Az utolsó iskolaévünk lehetett az, amikor olyan jókat tudtunk kacagni mindenben. Lestük például Matyi bácsit, akinek a kiskertje a mienk végéig nyúlt. Valahonnet a Kiskunságról keveredhetett a mi vidékünkre, mert amikor rákönyökölt a malacól kerítésére, így szólította meg kedves jószágait:

-Hej gyerökök, gyerökök!

Na, ezen aztán nem győztünk nevetni, s ha valami egyszerűbb galiba történt a háznál, folyton őt idéztük: -Hej, gyerökök, gyerökök!

Azon is jót nevtünk, hogy a hírek szerint a falu egyik kereskedője már annyira hozzá szokott a vevőkkel való udvarias beszédhez, hogy még a malacát is úgy hajtotta be az ólba; "Kuss be, kérlekszépen!"

A felnőtteknek sok gondja támadt azokban az években, mert egy alacsony, csúnya és kopasz bácsi azt mondta Pesten, hogy ne együk meg az aranytyúkot, amelyik a jövőben majd aranytojást fog tojni. Tojózták is a tyúkjaikat szorgalmasan az asszonyok, de akárhogy vizsgálgatták a tiltakozva rikácsoló szárnyaikat, azok fenekéből az évek múlásával is csak méshéjasok potyogtak ki. Én sem a tyúkról énekeltem, mikor a nagynéném dolgát végezvén kilépett az árnyékszék ajtaján, hanem azt a kis népdalt, ami úgy kezdődik;

„Hármat tojott a fekete kánya.

Engem szeret a kend barna lánya.”

No, azért nem kergetett meg, mert értette a tréfát. Inkább örült, hogy van valami, amin lehet nevetni. Más nevetni való nem nagyon akadt az időtájt a felnőtt ember számára. Helyettük inkább mi nevtünk, mert a gyermek még a sírás után pár perccel is tud feledni és nevetgélni.

-Ebadta kölyke, neked is kinyílt a csipád, mert szemtelen vagy! -mondta a néném.

-A mán bojtos ostornyéllal kergeti a kutyát. -szólt át a házuk tornácán üldögélő öreg szomszéd, mert az alacsony deszkakerítésen át lehetett látni, meg átkiabálni egymás portájára.

Intim dolgainkat ezért is kellett körültekintéssel bonyolítani, nehogy úgy járjunk, mint előtte való nap éppen az öreg szomszéd pártában maradt nagylánya. Ő máskor mindig a szalmakazal mögött könnyített magán. Ám az utóbbi alkalomkor csak úgy, a virágoskertre nyíló konyhaajtó előtt guggolt le. Még azt hittem, gyomlálni akar. Át is szóltam neki, jó hangosan.

-Mit csinál Emma néni?

-Mit? Semmit! Rángatta magára ijedten a nagy, piros bugyogót, és nyomult befelé a konyhába, hogy ne is lássam őt. A bugyogórángatáson kívül nem is látszott más, amit az ilyen női alsók takarnak. Pedig nagyon kíváncsi voltam rá, mert olyat én akkor még csak az elővigyázatlan kislány pajtások combjai közé lesve bámulhattam meg. Olyan lánygyerek is akadt persze, aki készségesen megmutatta, hogy mi van a lába közt, ha megkértem rá. Bár, egynél úgy ráfizettem, hogy arra még ma is emlékszem. Éppen a szekérút porában játszadoztunk és akkor is azt mondtam neki, hogy látni szeretném azt a kis aranyosat.

Nekem igazán megmutathatja, hiszen úgyis feleségül veszem, ha megnövök. A kislány erre készségesen félrelebbentette a szoknyáját, és kitárult előttem a vágyott gyönyörűség. Csak éppen arra nem figyeltem, hogy a házuk kapujában ott áll kint és mindent látott az apja. Lassú beszédű ember volt.

-Gye-re csak i-de Fiam!- szólított magához.

Nekem pedig oda kellett mennem. Mert az én gyerekkoromban ezt még idegen felnőttől sem lehetett megtagadni. Legfeljebb a szülők veszték össze, ha valaki más bíraskodott felettünk. Csakhogy, azt a hatalmas pofont, amit a következő percben kaptam, otthon sem volt ajánlatos szóvá tenni.

A Lizával folytatott üzleti kapcsolatok viszont veszélytelenek voltak. Ezt a minden huncutságra kész pajtásommal folytattuk az udvaruk egyik rejtett zugában. Pontosan a szomszédjuk kerítésének a hasadéka mellett. Egyikünk zsebéből sokszor előkerült némi aprópénz, amivel odacsalogattuk Lizát a kerítés másik oldalához, hogy megmutassa nekünk azt a kis repedést a combjai között. Mindig megtudtunk vele egyezni, mert nagyon szerette a selyemcukrot, amit a fűszeresnél szokott beszerezni. A lebonyolítás egyszerű volt. A hasadékon átdugtuk a pénzt, ő pedig szolgáltatta a látványt.

Az efféle nézegetések egyidőben annyira mohóvá tettek bennünket Sanyi komámmal, hogy más utcabeli lányokét is szerettük volna megnézni. Annál is inkább, mert a nagyobb fiúk már arról beszéltek, hogy ők olyat is láttak már, amelyiken sűrű, fekete bozót nőtt. Egyesek meg arról meséltek az utcai sárpukkantózás közben, hogy a Nagyerdőn felmásztak egy fára, és elrejtöztek a lombok közt. Úgy lesték meg, hogy mit csinált egy ismert legény, meg nagylány, éppen az alattuk lévő bokorban. Ennek az izgalmas történetnek a hatására gondolta ki Sanyi, hogy nekünk is tovább kell már bővíteni a másik nemről való ismereteinket.

-Te!-mondta az egyik nap.- A Jolánék szülei elmentek otthonról kapálni, csak estére jönnek haza. Elme gyünk hozzájuk játszani és közben mindegyikét megnézzük. A Jolánnak már biztosan ki is nőtt.

Csakhogy, valamiképp elterjedt már a mi hírünk, s mikor a lányok megláttak bennünket, mindjárt éltek a gyanúval, és bezárták a kaput. Hiába mondtuk, hogy játszani jöttünk, nem nyitották ki. Sanci pedig már olyan izgatott volt, hogy felkapaszkodott a kerítés tetejére és be akart mászni hozzájuk, de az egyik lány meglátta és egy vesszővel jól elverte a kezét, mire elengedte a kerítés gerincét és a földre huppant.

Odabentről kihallatszott, ahogy a lányok jókat nevettek rajtunk. Látták, hogy a kerítés résein lesekszünk befelé. Ezért, hogy fokozzák az izgalmunkat, pisilni jártak az ól végéhez. Odafelé csak a szoknyájukat emelték fel, a hátsójukból mutatva egy keveset. Az épület mögött viszont úgy helyezkedtek el, hogy mi csak a falsarok mögül kilövellő sugarat láthattuk. Visszafelé meg azt, hogy lassan engedik le a szoknyájukat.

Ez is nagyon izgalmas látvány volt, de végül el kellett ismernünk a kudarcot, és vesztesek módjára elvonulni az ostromlott vár alól.

A történetek után azért minden úgy zajlott, mintha mi sem történt volna.

A vakáció idején szóba sem jöhetett valamiféle táborozás, másféle nyaralás. Szabadidőnkben az utcán kóboroltunk. Mindenféle csínytevéseket eszeltünk ki. Fiú és lánycsapatok vegyesen, néha tízesével is össze-összeverődünk valamelyik ház kapuja előtt.

A nyári melegben nem viseltünk sem inget, sem cipőt. Egyik nap mi is ott álltunk Sanyival a lányok, fiúk alkotta kör közepén, egy szál klottgatyában. Együtt neveltünk azon, hogy némelyik figyelmetlenül bámécszkodó gyerek mögé észrevétlenül odafekszik valaki a bandából, egy másik meg szemből megbillenti, mire a figyelmetlen áldozat keresztül esik az alatta fekvőn.

Ezen mulattunk mi is a komámmal, oda sem figyelve arra, hogy Jolánék ugyancsak sugdolóznak a többiekkel. Aztán egy váratlan pillanatban zsupsz! Valaki bokáig lerántotta rólam a gatyát. Míg Sanyi a hasát fogva rajtam röhögött, a következő pillanatban ő lett az áldozat. Pár pillanatig ott álltunk mind a ketten a röhögő kórus és a lányok előtt, kétségbe esetten kapkodva a gatyá után.

P r e d u c t a l

Az öregember szapora léptekkel haladt a nyílegyenes utcán. A kisváros szakrendelőjébe igyekezett, amely másfél kilométernél nem volt sokkal messzebb a lakásától. A helyi autóbuszjárat érkezéséig nem akart várakozni. Úgyis kell naponta egy kis mozgás –gondolta. A kerti munka mára már elmarad, mert több mint valószínű, hogy egy fél nap is eltelik, mire az orvosnál rákerül a sor. Hiszen mindig tömegek várakoznak minden osztályon. Már a kartonozó előtti sorbanálláskor is veszekedések alakulnak ki, mert valaki előbbre furakodik. Az is előfordul, hogy a gyerekekkel érkező kismamákat nem akarják előre engedni.

-Mitől lehet ilyen sok beteg ember ebben az országban? -tűnődött az öregember, és ahogy haladt az úton, közben eszébe jutott; az ő gyerekkorában bezzeg évek múltak el, míg valaki az utcájukból orvoshoz ment. Gyógyszerből se sokat látott a háznál. Pedig a háború, a hadifogság, aztán a beszolgáltatás, meg a koncepciós perek miatt abban az időben is elég sok stresszhatás érte az embereket. Amely ugye rombolja az immunrendszert, s ha az gyengül, minden gyengül. Így olvasta ezt nemrég valahol, és azt gondolta, hogy biztosan így igaz, ahogy leírták. Lehet, hogy mi a génjeinkben örököltük az elődeinket ért káros hatásokat? – fogalmazódott meg bensőjében a kérdés, amire szeretett volna egy szakembertől választ kapni.

Útja mentén az október színei pompáztak. A sok sárga, vörös és narancs színárnyalatok levélszőnyege, a fákat fényben fűrésztő délelőtti nap egy hatalmas, impresszionista táblakép hatását keltette. A kertje is ilyen szép. Sőt, még szebb most. A domboldal magasából messzi tájakra látni. A hegyoldalt fakuló zöld alapon sokféle árnyalatok foltozzák, a bozótból fácánkakas repül át nagy zajjal, az öreg diófán harkály szorgoskodik, a szomszéd kertjében szarka perlekedik valamiért az ő rekedten cserregő hangján. Máskülönben nagy a csend, és ez mindennél fontosabb, mert az ilyen csendfürdőben pihennek meg a zaklatott idegek, tisztul a lélek, világosodik a gondolat. Ezért nem kapcsolja be a rádiót sem. Csak a szellő surranását hallgatja, a vetkőző fák lepergő leveleinek zörrenését. Ezt a különös, őszi muzsikát. Ilyenkor különösen kék a tiszta égbolt, amelyen olyan a hangjukat megelőző ezüstfehér repülőgépek látványa, mint a kék vízen fehéren úszó, távoli hajóké.

Az ember későn ismeri fel az egyszerű csodákat. Az igazi értékeket, melyekért fizetni sem kell, és azt, hogy szép a világ, szép az élet. Mert amíg másoktól függ, és kis ügyekbe zártan lótt-fut a megélhetése után, nincs ideje mindezt észrevenni és örülni. Látja a gyerekeit. Az ő életük még hajszásabb, mint az övé volt fiatal korában. A mai világban sok pénzre van szükség, mert autó kell, nagy lakás, Balatonfüred helyett máltai nyaralás. Persze, ott is zsebben a mobiltelefonnal, hátha otthonról kérdez valamit a főnök, vagy az üzleti partner keresi sürgős ügyben. Nincs megállás, a stressz folyamatos. Pusztán létbiztonság csupán az egész élet, de van akinek még az sem. Balatonfüred sem, csak munkanélküli járadék addig, ameddig.

A kert neki menedékhely, ahol különben is mindig van mit csinálni. Pláne, hogy az idős ember már komótosan dolgozik. Tesz, vesz, hamar elfárad, sűrűn tart pihenőt és szemlélődik. Nem hagyna ki egyetlen napot sem, csak amikor valami elintéznivalója akad, mint például most, a szakrendelőben. Az egészsége miatt már sok időt tölt különféle orvosi szobák előtt. Rengetegen ülnek a házi orvos rendelőjében, ahol minden más szakrendelő kapuja van, mert ott adják a beutalót a kardiológiára, a pajzsmirigy vizsgálatra, a félévenkénti infúzió kúrára, a reumatológiára -vette számba a különféle bajait, miközben az erősen sugárzó délelőtti fényvel szemben haladva könnybe lábadtak a szemei, elhomályosult a látása. Ez sem volt már az első eset.

-Na, itt az újabb fél napi időtöltés kényszere a szemészetten -motyogta maga elé.

-Hát, igen! Egy bizonyos kor után gyengülnek az érzékszerveink.

A szakrendelőbe érve beállt a kartonozó előtt sorakozók közé és amikor odajutott a kisablakhoz, benyújtotta az iratait.

Az adminisztrátor, egy közepes életkorú asszony, egyeztetve azokat a számítógép adataival, majd felelősségre vonó stílusban megkérdezte:

-A házi orvos miért nem töltötte ki pontosan ezt a beutalót? Hiányosak az adatok.

-Nem tudom, kéremszépen. Nem én vagyok az orvos -válaszolta az ablaknyíláshoz hajolva az öregebb.

Az asszony flegma kézmozdulattal visszaadta az iratköteget, ő meg indult a szakorvos emeleti rendelőjébe. A laborvizsgálatra sorakozók közt egy régi kollégáját ismerte fel.

-Mi van? Jöttél a vérfürdőbe? -kérdezte tőle tréfálkozva.

-Muszáj. -legyintett a kolléga. Az orvosom mindenfelé küldözget. Már panaszkodni se nagyon merek nála.

-Örülj, hogy vigyáz rád.

-Hallom, hogy te is beteg voltál. Meggyógyultál?

-Már amiből.

-Most mi van?

-Engedélyért jövök. Az én házi orvosom azt mondta: Az újabb rendelet szerint nem írhatja fel a Preductált, csak ha a kardiológus engedélyezi. Mára kaptam időpontot, hogy az engedélyért bejöjsek.

-Mióta szedsz te Preductált?

-Már meg sem tudom mondani.

-Nem értem.

-Mit nem értesz?

-A telefaxok és az Internet korában minden adatot ellenőrizhetnének és elintézhethetnének néhány perc alatt. Most egy vacak stempliért kell neked itt cirka fél napot szobroznod?

-Ahogy mondd. Megáll az eszem! Na, én odaértem a kispohárhoz. Először is megyek pisilni, aztán életemet és véretem az egészségért, szevasz! -köszönt el a kolléga. A kardiológián várakozó, sok türelmetlen ember között ott ült Varró tanár úr is, akivel szívélyesen üdvözölték egymást. Örültek, hogy legalább van kivel beszélgetni, és úgy könnyebben telik az idő.

-Te mennyit szoktál adni az orvosnak? -kérdezte Varró, a társalgás közben közelebb hajolva az öreghez.

-Most például semmit sem adok. Szimpla adminisztráció miatt vagyok itt.

-Én mindig adok egy ezrest. -mondta Varró, és a szavait hangosabbra váltva, a logikus magyarázatokhoz szokott pedagógus módján ki is fejtette, hogy miért.

-Először is azért adok, -mondta- mert nem lehet kilógni a sorból. Ebbe a körbe mi, páciensek zártuk be magunkat, s nem is tudunk belőle kitörni. Másodszor. Azért adok az orvosnak, kórházban meg a nővérnek is, mert még mindig nem kapják meg a munkájukhoz méltó fizetést. Harmadszor. Egy ország fő erejét alapvetően három tényező adja meg. Az egészséges és művelt társadalom, a megnyugtatóan jó állam-, és közbiztonság. Következésképpen. Az orvost, a pedagógust, a rendőrt és a katonát kellene a legjobban megfizetni.

-Vagyis, a felépítmény visszahat az alapra?

-Valahogy így. Bárki állíthatná az ellenkezőjét, azt nem lenne képes bebizonyítani.

Az öregember reggel kilenctől délután egy óráig várakozott. Már a helyi lapot is rég kiolvasta, aztán odaajándékozta Varró tanár úrnak.

-Ha már itt van, csinálunk egy EKG-t is. -közölte az iratait átvevő asszisztens. Amikor ezzel is megvolt, ismét várnia kellett egy keveset, míg végre bekerült a szakorvoshoz.

-Hogy van? -kérdezte a fiatal doktor.

-Köszönöm. Megvolnék, csak a korareggeli friss levegőben szorul a mellkasom.

-Gondolom, a párás levegő okozza. Nemde? Milyen gyógyszereket szedsz?

-Ami ezen a kis kartonon sorakozik. -mutatta az öregember- Olyan sok, hogy fejből már nem is tudom felsorolni. A nyugdíjam tizenöt százalékát költöm rájuk. Most csak a Preductál miatt jöttem, amit az új rendelet miatt önnek kell engedélyeznie.

-Na jó. -vonta fel a szemöldökét a doktor, hozzátéve a véleményét, hogy ő kénytelen igazodni, mert fentről mindig elrendelnek valamit, valamelyik íróasztal mellől. Aztán a két újabb asszisztens közül az egyiknek adatokat diktált és a beutalóra ráírta, hogy a Perductalt félévre engedélyezi.

-Gondolom, már az életét is megúnta a hosszú várakozás alatt, míg ide nem került. - jegyezte meg végül barátságos hangon.

-Az életemet nem, csak a várakozást. -válaszolta ugyanolyan tónusban az öregember- Tudja doktor úr! Kétéves a dédunokám és néha szeretném még magammal kivinni a kertembe.

-Megértem. A család életében ez a legszebb kor. -mondta az orvos, és kezet nyújtott, hívatta a következő beteget.

-Hm. Megértett és kezet fogott. Már ez is valami manapság. Az EKG eredményét viszont közölhette volna. -jegyezte meg magában az öregember, és leballagott a buszmegállóhoz. Hazafelé nem akart gyalogolni. Kifárasztotta a félnapos várakozás.

Üvegflaskák "bőrbe kötve"

MÓRITZ MÁTYÁS

Apám

Nem találsz helyed a világban,
csak hordod a keserűségedet,
hogy végül minket is megkeseríts.
Békét magaddal sem akarsz kötni.

Rettenetes évet jósolsz mindig.
Csillagoktól követeled jussod.
Veled nem jön közelebb csupán
a világúr magánya, hidege.

Tél (olaj)

KISSNÉ KOVÁCS ADRIENNE

SZONDI ÉS A NÉPHAGYOMÁNY IRODALOM, FOLKLÓR, PONYVA

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Konferencia!

Szondi György hősiessége egyaránt témája krónikás éneknek, Arany-balladának, ponyvakiadványnak és népmondáknak. Szépirodalom, népi kultúra és ponyva érintkezési pontján, írásbeliség és folklór határterületein járunk.

Folklorista irodalmárként tárom a konferencia, kollégáim elé a gyűjtéseket és a lehetséges következtetéseket. Magyartanárként mélységesen szeretem Arany János *Szondi két apródja* - balladáját, évtizedek óta tanítom is, egyszersmind gyűjtöm a Szondi - folklórányagot. Az írásbeliség és szóbeliség határmezsgyéjén sok fontos összefüggés tárható fel.

1980 óta foglalkozom a Szondi - mondákkal és a történelmi hősookról megjelent, Bucsánszky Alajos által kiadott ponyvanyomtatványokkal.

Máig élő népmondákat találtam Drégelypalánkon. Sokáig csak mondatöredékek bukkantak elő, majd további gyűjtések során teljes történeteket rögzítettem. 2002-ben az addigiaktól alapvetően eltérő mondát sikerült találnom. A szóhagyomány megőrzi az alaptörténetet, ugyanakkor mindig változtat, színez, kiemel vagy épp halványít rajta valamit. A népköltészet variánsaiban él. Nincs egyszeri, végleges forma, minden újramondás egyben új változat is. Nincs két egyforma variáns, sőt, ugyanazt a mondatközlönket többször meghallgatva részesei lehetünk annak a csodának, hogy a szóhagyomány törvényei élnek; ugyanazt a történetet máskor más hangsúlyokkal mondja el nekünk. „Minden van, csak ki kell fáradni a helyszínekre” – vallja Kallós Zoltán erdélyi népballadakutató, és igaza van. Még van népköltészet, ha nem sajnáljuk a fáradságot.¹ Gyűjtéseimet, következtetéseimet publikáltam, a legújabb, 2008. nyári anyag most kap először nyilvánosságot.² Gyűjtőutak sora áll előadásom háttérében; most csak a szorosán témánkhoz tartozó anyaggal foglalkozom. Napjainkban, amikor az erdélyi népzene gyűjtés CD - sorozatának címe – *Utolsó óra* – fájdalmasan találó, igazán örülhetünk annak, hogy Drégelypalánkon 2002-ben új Szondi-monda született, és 2008-ban is létezik még szóhagyományozó alkotás.

Mi tarthatta életben a szóhagyományt Szondi várkapitányról, a hősi harcról, a temetésről, a nyughelyről? Miben láthatjuk a Szondi-mondák újraalkotásának okát a drégelypalánki néphagyományban? Több összetevője feltárható. A mai népi tudás hordozója és újraalkotója néhány rendkívül értelmes, érdeklődését el nem vesztett helyi lakos. Csósza István és Pásztor János remek előadó, Szondi tettei iránt egy életre elkötelezett, gondolkodó és alkotó ember. Ez a legfontosabb ok. Nem hagyható figyelmen kívül az írásbeliség és szóbeliség erőteljes kölcsönhatása, sok példa van a folklorizációra és a folklorizmusra is. *A Szondi két apródja* és *A Szondi Album* (1902)³ hatása jelentkezik a szóhagyományban. Ugyanakkor a népköltészetet mélyen értő és gyűjtő Arany János balladájában több népballada-elem kimutatható, pl. a zárásba a klasszikus népballadáinkból ismert átokformula is belejátszik.

Termékeny, gazdagító egymásra hatás. A környező helyek, helynevek, a vár, vele szemközt az Aranydomb/Aranygomb (mindkét változat él), az Ipoly, a Varga-tó, a drégelypalánki táj is segíthette ébren tartani a helyi tudást. Végül számolnunk kell a Szondi-kultusz és a néphagyomány kapcsolatával is. Mindezek az okok éltették a mondákat napjainkig. Van-e, létezik-e Drégelynek élő néphagyománya? Közösséget átfogó folklór sajnos, már nincs, de egy-egy őstehetség révén ma is létezik gyűjthető anyag. Pásztor János Szondi-történetei napjainkig gyarapítják a magyar folklórt.

Adassék tisztelet az előttem járt Szondi-kutatóknak, irodalmároknak, néprajzosoknak, történészeknek, népi adatközlőimnek. A Szondi-hagyománynak és a Szondi-kultusznak is megvan a maga szakirodalma. A Palócföld északi részének, az Ipolymentének Csáky Károly a néprajzkutatója, munkássága ide kapcsolódik.⁴ Praznovszky Mihály a kultuszkérdést foglalta össze átfogó tanulmányában.⁵ Drégelypalánk monográfiáját Balogh Zoltán írta meg.⁶ Csósza Mária a drégelypalánki népélet legjobb ismerője.⁷ Az irodalom”folklór határterület csak néhol érintkezik az ő kutatásaikkal, de eredményeik segítettek a munkámat. Köszönet érte. Nagyon sokat tanultam a balassagyarmati Kamarás Józseftől és a drégelypalánki Csósza Istvántól⁸. Ők ketten már nincsenek az élők sorában – az ő emléküknak szentelem ezt az előadást.

Az Arany-balladához kapcsolódóan a népi forrásanyagból a következő mozzanatokat vizsgálom: Szondi küzdelme, erőfeszítése; halála és temetése, feltételezett nyughelye a mondatudók szerint; máig élő egyéni mondavariánsok, kapcsolódási pontok a szépirodalommal és a ponyvairodalommal. Nincs monda, sőt mondatöredék sem, amelyben ne lenne hangsúlyos a hármass helyszín, a vitézi helytállás, a méltó földbe temetés.

„Felhőbe hanyatlott a drégeli rom,
Rá viaszasüt a nap, ádáz tusa napja;
Szemközt vele nyájas, szép zöld hegyorom,
Tetején lobogós hadi kopja.

Kit ifjú térdel, kezökben a lant,
A kopja tövén, mintha volna feszület,
Zsibongva hadával a völgyben alant
Ali győzelem ünnepet űlet.⁹

Arany csodaszép helymegjelölése, a két kiemelkedő magaslat és a völgy valóságos helyszín ma is. A népmondák ugyancsak e hármass helyszínt említik.

A harc lefolyásáról kevesebb anyagot találtam a néphagyományban, annál többet Szondi temetéséről és a sírjáról. A hős tiszteletét ezekben a mondarészekben fejezik ki a mondatudóink leginkább.

A Szondi-mondák legkülönlegesebb eleme a hős temetésével kapcsolatos. Az irodalmi alkotásokban, így Tinódinál és Aranynál is meghatározó, hogy Ali nagy megbecsüléssel temettette el a várkapitányt.

Feltétlenül népi eredetűnek, a szájhagyomány alkotásának tekintendő az az elem, hogy az eltemetéshez megbecsülésképpen az Ipolyról hozatott fel homokot. Minden adatközlőm hangsúlyozza ezt. A mondaváltozatok szerint az Aranydomb/Aranygomb oldalában (nem a tetején!), az Ipolyról felhozott homokkal kialakított szakrális helyen temették el a hőst. Mészáros Jánosné (született 1918.) 2000-ben elmondta, hogy ősei elbeszélései szerint az Aranygombon, az ő szőlőjükben van a Szondi-sír. Az Ipoly-homok „*apa-homokjával*” van a föld többi részétől elkülönítve. Minden bizonnyal ez a legarchaikusabb mondaelem.

*Az Ipoly-homokot azért hozták ide, mert a török úgy megbecsülte Szondit, nem akarta, hogy ugyanolyan földben legyen eltemetve, ami méltatlan hozzá.*¹⁰

Adatközlőnk unokaöccse, Pásztor János 2002-ben így mondta el:

*Majdhogynem biztosra tudom, hogy ez volt a Szondi sír! Az Ipoly-homok bizonyít! A basa hadvezérhez méltó temetést rendezett Szondinak. Az Ipolyból homokot hordatott Szondi elhantolására. Hogy hogy hozták ide a homokot? Ha Törökországból el tudtak jönni, akkor az Ipolyról fel tudták hozni a homokot! Két kilométerre sincs az Ipoly. [...] Az Ipoly-homok azért kellett, hogy elváljon a talaj az ottani földtől. Ezt a helyet mi tudjuk. Senki nem tudja így rajtunk kívül.*¹¹

Csósza Istvántól gyűjtött mondánkban az Aranygombon egy horpadásban, egy hatalmas kő alatt van Szondi eltemetve.

*Horpadás egy helyen van csak. A horpadásról a Szondi-émlékek könyv is szól. Édesapám jegyzett bele a könyvbe ezt-azt.*¹² Tehát itt is a megjelöltség, elkülönítettség jellemzi a választott temetési helyszínt. Irodalom és néphagyomány metszéspontja: Csósza István édesapja kezében megfordult a *Szondi Album*. Írott és szóhagyományozó anyag találkozik, irodalom és folklór együttélésének lehetünk tanúi. A horpadásban, kővel megjelölt hely nyilvánvalóan folklorizáció, a *Szondi Albumban*, Dr.Brach Ferenc *Szondi György vélelmezett sírhelye* című írása lehet a forrás.¹³

Az Ipoly-homokkal temetés gondolata tovább él. Pásztor János 2008. nyarán ismét fontosnak tartotta kiemelni:

*Megfelelő tiszteletet adott a basa, hadvezérnek kijáró tisztelettel temette el Szondit. Ne legyen a véres földdel szennyezve, ahol eltemetik, ezért Ipoly-homokot hozattak. Felvitték a homokot az Ipolyról, semmi az, még két km távolság sincs. Ezt az egyet tudom elképzelni.*¹⁴

A hősök sírjáért mindig több helyszínt vetekszik. Szondi vélt nyughelyéről találtam a legtöbb változatot. Az Aranydombon több palánki adatközlőnknek volt szülője. Pásztor János nagyapjának 5 sor szülője futott fel a domb aljától a tetejéig. Pásztor János meggyőződése, hogy az ő földjükön van Szondi sírja. Csósza István is a saját szőlőkertjében tudta a hő nyughelyét. A Tinóditól, Aranytól is tudott helyszínek a népi történetmondók szerint e dombhoz köthetők.

A várhegy, a völgy és a szemközti hegyorom „háromszög-kompozícióját” Arany János tette halhatatlanná. A népmondákban arányeltolódás van: a szóbeliségben a temetés helyszíne, az Aranydomb kapja a legnagyobb szerepet. Kedves, szívből tisztelt mondatudóim oly szépen szólaltatják meg a hagyományt, hogy nagyobb mondaegységeket is idézek tőlük.

Szondi sírja a mi (volt) szőlőterületünkön, az Aranydombon van. A mi barázdánkban van a sír. Sálakra voltak osztva a szőlők, hogy a víz ne hordja le a földet. Arra emlékszem, hogy az egyik sálnál volt az a kő. Akkora volt, mint egy fél asztal. 82-től, apám halálától nem műveltük tovább a szőlőt. Csodák csodája, az a rész még nincs elerdősödve [a feltételezett sír helye!] Füves terület. Ez a tisztás vagy ötven négyzetméternyi terület. Apám haláláig, egész haláláig tervezte, hogy kiássza, de ez csak terv maradt; majd nyugdíjas korában! Nem lett belőle semmi. Én 5-10 méteres távolság eltéréssel meg tudom mutatni a helyet.

Apám 12 éves gyerek volt, mikor a nagy filoxéra járvány után nagyapámmal (Pásztor András, szül. 1883-ban) kezdték telepíteni a szőlőt. 60-70 cm mélyen meg kellett forgatni a földet. A vadföldet felülre, a termőtalajt alulra.

Ahogy apám és nagyapám ezt a fordítást (digózást) végezték, egy 2 x 2 méteres szemcsés, durva, folyami homokos talajra leltek, annak ellenére, hogy az egész Aranydomb agyagos, enyhén kötött, meszes talaj. Apám mint 12 éves gyerek, hát ki akarta ezt ásni, de nagyapám nem engedte fölösleges pocskolás miatt.

A mi szőlőterületünkön van a sír.¹⁵

Csósza István Szondi sírjáról elmondott történetében a magyar mondakincs egyedülálló változatának örülhetünk. Nagyon érdekes megfigyelni a szó szerint lejegyzett szövegben az egyes részek kapcsolódását, azt, hogy a mondai elemek hogyan „hívják elő” egymást.

A szőlőmön, az Aranygombon van eltemetve Szondi. A szőlőm oda jár fel az Aranygomb lábához. Egy gödörbe szarvasok voltak meghúzódva – volt ott egy horpadás az Aranygomb lábánál. Egy hatalmas kő, hat személyes asztalnyi sűrű kő volt rajta. Itt mi lehet? Az olyan hat méteres kő volt. Lehet, még nagyobb volt! Tojás alakú kő! Volt az nyolc méteres is! Eszembe jutott: nem ez a Szondi sírja? Mondom otthon nagyapámnak. Az én nagyapám mondja: „A te ükapád azt mesélte, hogy az a Szondi sírja.”

Ipoly-homokkal temették el Szondit, hogy ne azzal a véres földdel takarják be, amiért ő annyit szenvedett. Mert felszólították, hogy adja fel a várat.

Jancsi nem jól tudja, hogy az ő földjén van. Szerinte az ő szőlőjén van Szondi sírja. De nem ott van! Az Aranygomb közepén, a déli oldalán – a várnak néz. A horpadásban van Szondi sírja. Szép díszesen temették el, így mondta a dédapám. Nem az Aranygomb tetején! A horpadásban. Alulról úgy 150 m, felülről, onnan kevesebb, 70 – 80 m. Az az a hely! Árvalányhaj nőtt az Aranygomb tetején és a síron, bevésések voltak a nagy kövön. Utoljára 80-ban még megvolt a kő. Ha nincs meg – nincsen; legurították valahová.

De a Csósza István által elbeszélte történet nem fejeződik be az Aranygombon, e befejezéshez hasonló változat nincs több:

Kiásták [Szondit] és behozták a nép közé. A kicsi kápolna alatt van eltemetve. Eltemették és kápolnát építettek föléje. Nagyapám mondta, a dédapjától hallotta, hogy falubeliek ásták ki és hozták be a faluba. A hősök sírját meg nem bolygatni! Ez volt a jelszó.

*A falu előjárói aztán ötven botütést mérettek azokra, akik kiásták. Majd kápolnát emelt a falu a sír fölé. A kápolna agyagból van, ha aláásnának, összedőlne.*¹⁶

E ponton összekapcsolódik a hegy (Aranygomb), a megjelölő Ipoly-homok, a kő és a falubeli Szondi-nyughely. E gazdag mondaváltozat magába foglalja a néphagyomány által számon tartott Szondi-helyszíneket. Ráadásul irodalmi – ma már kibogozhatatlanul összefonódott – kapcsolatai is vannak a *Szondi Albummal*. Nem is a „kibogozás” lényeges. A kapcsolat jelenléte, ennek felmutatása a fontos.

A *Szondi Albumot* Pásztor János is őrzi, egy fénymásolatot ajándékba kaptam tőle. 42 példányt sokszorosított és juttatott el érdeklődőkhöz szerte Magyarországon. A néphagyomány mindig is merített forrásokból, hol a napi eseményekből, hol egy papi prédikációból, hol egy másik mese vagy mondatípusból, de mindenekelőtt alkotó fantáziával csiszolta helyivé a saját változatot.

Nemcsak a *Szondi Albumnak* van jelentős szerepe a szóhagyomány alakulásában, hanem a ponyvakiadványoknak is. A ponyva a néprajzi és az irodalmi kutatás számára is hasznos lehet. 1870-ben Bucsánszky Alajos *Nagy Képes Naptárában* jelent meg a *Szondy György, vagy A hősi érdemet az ellen is elismeri* című ponyvaszöveg.¹⁷ Megnézhetjük a ponyvaíró Tatár Péter (Medve Imre) forrásait. Azt látjuk, hogy ismerte Tinódi *Ali basa históriáját*,¹⁸ merített Arany verséből és minden bizonnyal felhasználta a népköltészetet.

A ponyva közvetítő szerepe óriási volt a XIX. században. A nép számára „öszveszedett versek” a szépirodalom és a népi kultúra kapcsolatát teremtették meg a kis vásári ponyvafüzetek által. A néprajztudomány nélkülözhetetlen forrása e füzet is.¹⁹ Ne feledjük azt sem, Arany János milyen szeretettel említi gyermekkorá olvasmányait, a ponyvafüzeteket. Móra Ferencnél és Tamási Áronnál is találunk hasonló vallomást.

A ponyva terjeszt, megőriz és forrásként szolgál. Ha „öszveszedve” is, a szépirodalmat a vásárokon eljuttatja a néphez. Ponyvafüzetek tépett lapjain új életre kelnek a régmúlt hősei és eljutnak az irodalom körén kívül élőkhez.

A magyar XVI. századnak hősi eszménye az önkényuralom és a kiegyezés korában nem Arany János remekművével, nem is Drégelypalánk és Nagyoroszi környéki népmondákkal, hanem ponyvafeldolgozással hatott a tömegekre. A Szondi-történet ponyvára kerülésével a XIX. századi folklorizálódás folyamatát is figyelemmel kísérhetjük.

Drégely ostromáról a népmondákban a következő motívumok jelennek meg: összecsapás; többnapos küzdelem, a törökök nagy számbeli fölénye; Szondi és maroknyi csapatának a végsőkig kitartó hősiessége, a nagyoroszi pappal küldött üzenet: ajánlat a vár feladására. Minden, népmondákban fellelhető motívum, elem megjelenik a ponyvakiadványban. Ponyvasajátosság a „hitelesség” többszöri bizonygatása, a nevek, események minden bizonnyal Tinódiig visszamutatva szerepelnek a ponyvában, az Arany-ballada minden eleme „öszveszedve”, azaz ponyvásítva jelen van. Bucsánszky *Nagy Képes Naptárában* Arany Toldija is „ponyvásítva” jelent meg Tatár Péter átírásában. A Bucsánszky-könyvek és nyomtatványok címjegyzéke bemutatja a *Gyámbot* című szépirodalmi albumot, amelynek szerzői között első helyen szerepel Arany János neve. A népköltészet, a szépirodalom és ponyvaírás a XIX. századi kultúra élő valósága.

A *Szondy*-ponyvafüzetekből egyetlen részt emelek ki, mert nagyon érdekes ponyva-sajátosságra figyelhetünk fel.

Szondy leggazdagabb ruháját felölté,
És zsebét száz magyar arannyal megtölté [...]
Vitézei a vár udvarára gyűltek,
S a végső tusára és harcra készültek
Szondy kardot húzván így szólott seregéhez:
Vitézek! Mindenki készüljön Istenéhez
Szabadulás nincsen, haljunk meg hősközhöz
Illőn, kiknek mocskok nem fér nevéhez;
A hon, a király és a szabadság éljen!
Előre vitézek, a halálba vélem.
Most *megnyitja* a belső vár kapuját,
És elsütteti utolsó ágyúját,
S annak füstje között *tör ki mint a szélvész,*
Csapásai alatt sok ellenség elvész.²⁰

Ez nem várt fordulat. Szondi nyilvánvalóan Zrínyiként rohan ki a várból a ponyvafüzet lapjain. Honnan került a „Zrínyi-betét” a történetbe? Minden bizonnyal egy másik ponyvából. Sikerült megtalálnom, a *Szigethvár ostroma 1566-ban, vagy: Zrínyi Miklós halála c. ponyvakiadványt.*²¹

Szondi és Zrínyi ponyvatörténetében 12 megegyező sor van, a leghangsúlyosabb részben. A közös motívumokból néhányat a népköltészet több műfajából is ismerünk (legszebb ruha, száz arany, utolsó golyó), a többi a szépirodalomból veszi anyagát. Zrínyi szózata vitézeihez, az odaadott élet áldozatvállalása, a hősiesség – az irodalom által vált eszménnyé. A Zrínyi-példa a ponyvairodalomban alkalmas egy másik várvédő bemutatására. A ponyvaíró az egyszer már bevált elemeket aggály nélkül hasznosítja egy másik helyen. Így lesz Szondiból az „utolsó ágyú füstje között” a várból kitörő hős. Tatár Péter (Medve Imre) a népköltészet variánsaihoz némileg hasonló módon „szedte össze” történeteit: az egyik helyről átemeli a másik szövegbe.

Azt, hogy a folklórral kapcsolata volt, írásainak felépítése és az is bizonyítja, hogy vőfélykönyvet is „öszveszedett”: *Alföldi vőfélykönyv, Írta Vetró Lőrinc, Nyélbe ütötte Tatár Péter, Szeged, 1878.* Íme, Tatár Péter nemcsak szépirodalmat, folklórt is „ponyvásított”, ott áll a „hármass út” - on: irodalom, népköltészet, ponyva találkozásánál. Képzeljük el, hogy az 1870-es években szülőfalunk heti vásárában dédapánk megvette pár krajcárért a Zrínyi és a Szondi ponyvafüzetecskét. Az ő kezében a népi kultúra valóságával kerülhetett kapcsolatba a szigetvári és a drégelyi hős. És épp egy ponyvaíró jóvoltából.

A 2008-as gyűjtésekből azokat a részeket emelem ki, amelyek az alaptémánkhöz kapcsolódnak és az eddigi képet tovább árnyalják. Csósza István bácsi mondáit már nem gyűjthetjük újra. A hagyományozó szóbeliség nagy alakját veszítettük el benne. Kiemelkedő mondatudónk, Pásztor János 2008-ban is tudott újat mondani.

Nálunk családi hagyomány volt Szondi. Nagyapám (szül. 1886.), nagyanyám (szül. 1883.) ismerték és továbbadták az utódoknak[...]

Velünk született. Erre nem lehet rábeszélni senkit.

E mondatok is vallanak a népköltészet alkotás-lélektanáról: a népi tudás létrejöttéhez, megtartásához szellemi nyitottság, érdeklődés, lelki alkat kellett.

Pásztor Jánost évtizedek óta foglalkoztatja, hol lehet Szondi sírja: „Az nem lehet, hogy az ember ne foglalkozzon vele!”

Két új elemmel bővült a mondakincsünk 2008 nyarán. Az egyik a csatával, a lélekszámmal, a másik Szondi származásával kapcsolatos.

Három napig tartott az ostrom. Ágyúzás, kardcsata. Úgy elgondolom, ha lettek volna jó fegyvereik! De nem volt. Lovas vitézek voltak ők, de alig voltak felszerelve. Száz embere volt Szondinak, ebben benne volt a lovász legényig, az utolsó szolgáléig mindenki. Ott meg a több tízezres török.

Az erőviszonyok foglalkoztatják mai napig is a mondatudót, a hármas és a százas szám a népi lekerekítettség szép példája. Gyűjtéseim során most hallottam először.

Szondi származásáról így vélekedik adatközlőnk: *Így is hallottam, hogy jobbágy származású, meg úgy is, hogy középnemesi. Ahogy akarja elfogadni az ember.*²²

A szóhagyományozó kultúrától el nem szakadt ember számára: első a szóbeliség. Amit befogad a néphagyomány, az a mérvadó. Gyűjti a Szondiról szóló irodalmat adatközlőnk, de számára nem az írásbeliség, hanem a szóbeliség a fontosabb forrás. Hozzáteszi, hogy a származás kérdését lényegtelennek tartja.

A mondatudó élvezettel, szeretettel beszél a témájáról és megfigyeli szavai hatását. A népi kultúra előadóművésze ő – saját anyagából. Jani bácsi már nem tud kijárni a várhoz. De élete egyik alappillére az 1552-es várostrom: utcájuk sarkáról rálát a várra, olvas, tûnődik, mesél és nem szûnik meg kapcsolata a Szondi-néphagyománnyal. Csak egy bánata van: „Igencsak ritkulunk, mi Szondisták!”

Nem tudok nem gondolni Zrínyi prózai műveinek *Dedicatió*jára. Idézték már a kezdősorok megrendítő látomását, de annyira szeretem, hogy engedtessek meg nekem is mondandómat ezzel zárni:

„Magyar vitézeknek dicsőséggel földben temetett csontjai és azok nagy lelkeinek árnyékjai, [...] nem hadnak nekem alunnom, mikor kívánnám, sem henyélnem, ha akarnám is.”²³

Tisztelt Konferencia! A nagy lelkek „árnyékjai”, úgy érzem, itt vannak közöttünk.

Jegyzetek

1. KALLÓS Zoltán személyes közlése, Bp. 2005. március 10-i előadásán
2. KISSNÉ KOVÁCS Adrienne, *Mi marad?*, *Irodalmi és néprajzi tanulmányok*, Bp., 2006. 11-50.
3. *Szondi Album, Drégelyi Emléklapok*, szerk. PONGRÁCZ Lajos, 1885., 1902.
4. CSÁKY Károly, *A drégelyi Szondi-émlék története és a honti Szondi-kultusz*, *Irodalmi Szemle*, 1984., 102-114.
5. PRAZNOVSZKY Mihály, *Mítosz, kultusz, história*, Dobó István Vármúzeum Évkönyve, Eger, 2002, 137-166.
6. BALOGH Zoltán, *Drégelypalánk*, Bp., 2000, (Száz Magyar Falu Kincsháza)
7. CSÓSZÁ Mária, *Jeles napok, néphagyományok; Drégelypalánk*, 2006.
8. KAMARÁS József, *Drégelyvár és kutatásának történetéből*, Balassagyarmati Honismereti Híradó, 1984, 1-2.
9. Lásd a kritikai kiadásban ARANY János, *Kisebb költemények*, kiad. VOINOVICH Géza, Bp., 1951, 261-263, jegyzetek: 498-500.
10. Kamarás József személyes közlése, 2002.
11. Mondaváltozat, PÁSZTOR János (szül. 1937, Drégelypalánk, Dózsa György út 22.), gyűjtés: Drégelypalánk, 2002.
12. Mondaváltozat, CSÓSZÁ István (1925-2005. Drégelypalánk, Rákóczi út 23.) gyűjtés: Balassagyarmat, 2002.
13. *Szondi Album*, 1885, 64.
14. Mondaváltozat, PÁSZTOR János, gyűjtés: Drégelypalánk, 2008.
15. Mondaváltozat, PÁSZTOR János, gyűjtés: 2002.
17. *Nagy Képes Naptár*, kiadja BUCSÁNSZKY Alajos; 1849-1900. évfolyamait doktori értekezésemben kutattam. *A múlt századi kalendáriumok néprajzi vonatkozásai Bucsánszky Alajos Nagy Képes Naptára alapján (1849-1990)*, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 1980.
18. Kritikai kiadása: *Régi Magyar Költők Tára*, III. kiad. SZILÁDY Áron, Bp., 1881, 90-104; jegyzetek: 430-435.
- 19-20. POGÁNY Péter; *A magyar ponyva tüköre*, Bp., 1978, 308-309. TATÁR Péter néven író Medve Imre (1817-1878) ponyvaszerző írása: *Szondy György, vagy A hősi érdemet az ellen is elismeri* Bp., 1870.
21. *Szigethvár ostroma 1566-ban, vagy Zrínyi Miklós halála. Írta Tatár Péter; Pesten. Nyomtatja, kiadja Bucsánszky Alajos, 1857.* OSZK Plakát-és Kisnyomtatványtár.
22. Mondaváltozat, PÁSZTOR János, gyűjtés: Drégelypalánk, 2008.
23. *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból*, II, szerk. KOVÁCS Sándor Iván, Bp., 2000, 176.

Elhangzott „A 12 legszebb magyar vers” - program *Szondi két apródja* konferenciáján Szécsényben, 2008. szeptember 26-án.

SZÁJBELY ZSOLT

csend

papírfecni pályára zavart
íratlan leveleket kerget a hold
mögötti sötétség s a kancsó

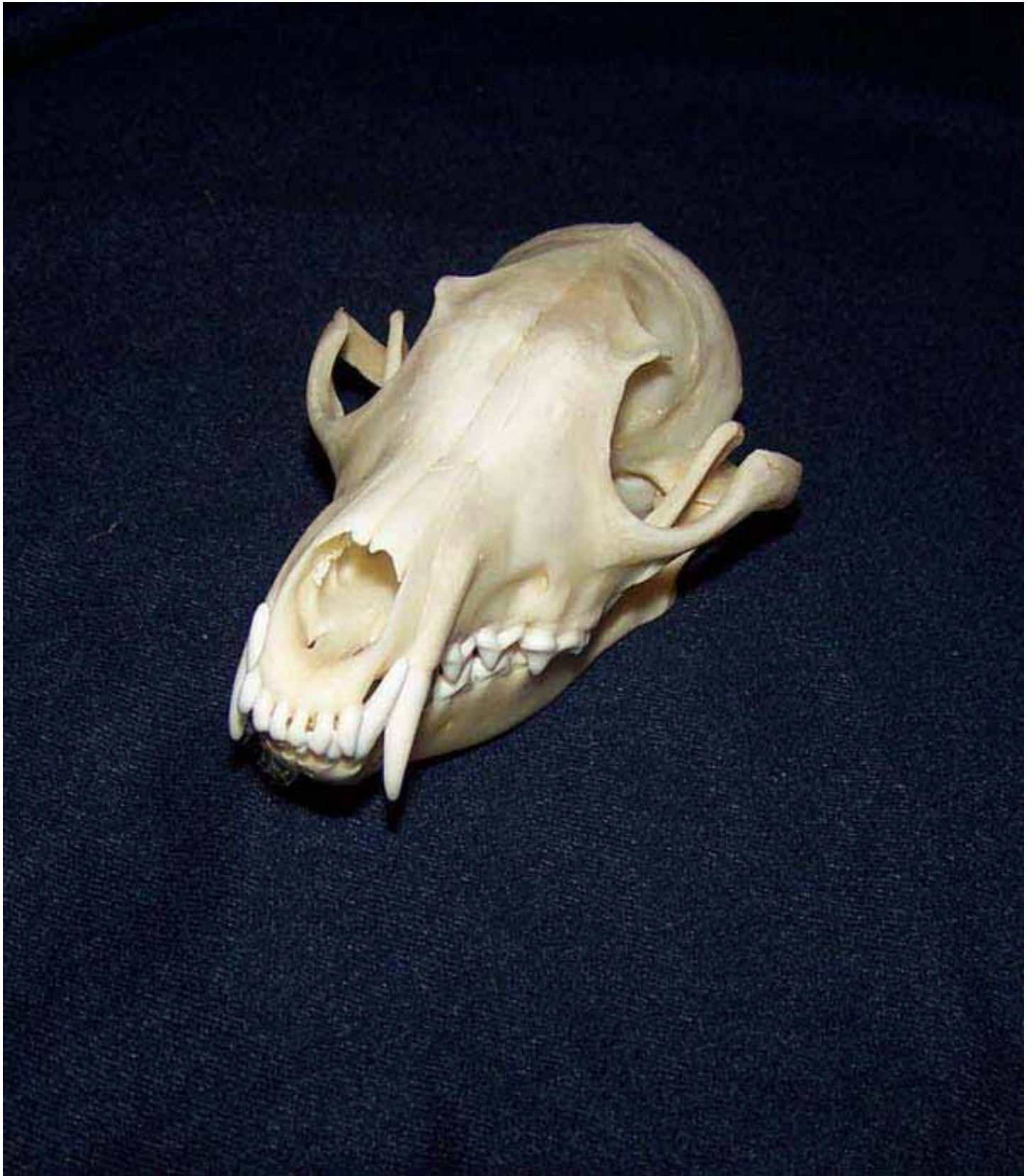
-öntudat markolatát behálózza a félelem

rőtbe szédülő szakadék fölött
kötéltánc vigyorok viharja tombol
s gondolati síkban szerény gyűlölet

-vattára élvezzi a rezonancia arcképét

kettőzve tomboló vasvihar köpenyben
mászik arcomra egy fényjel
s levitáló preparátumok igáját nyögve

-szétnyílik a megfakult éjszaka ajtaja

Preparált farkaskoponya

VÉGH JÓZSEF

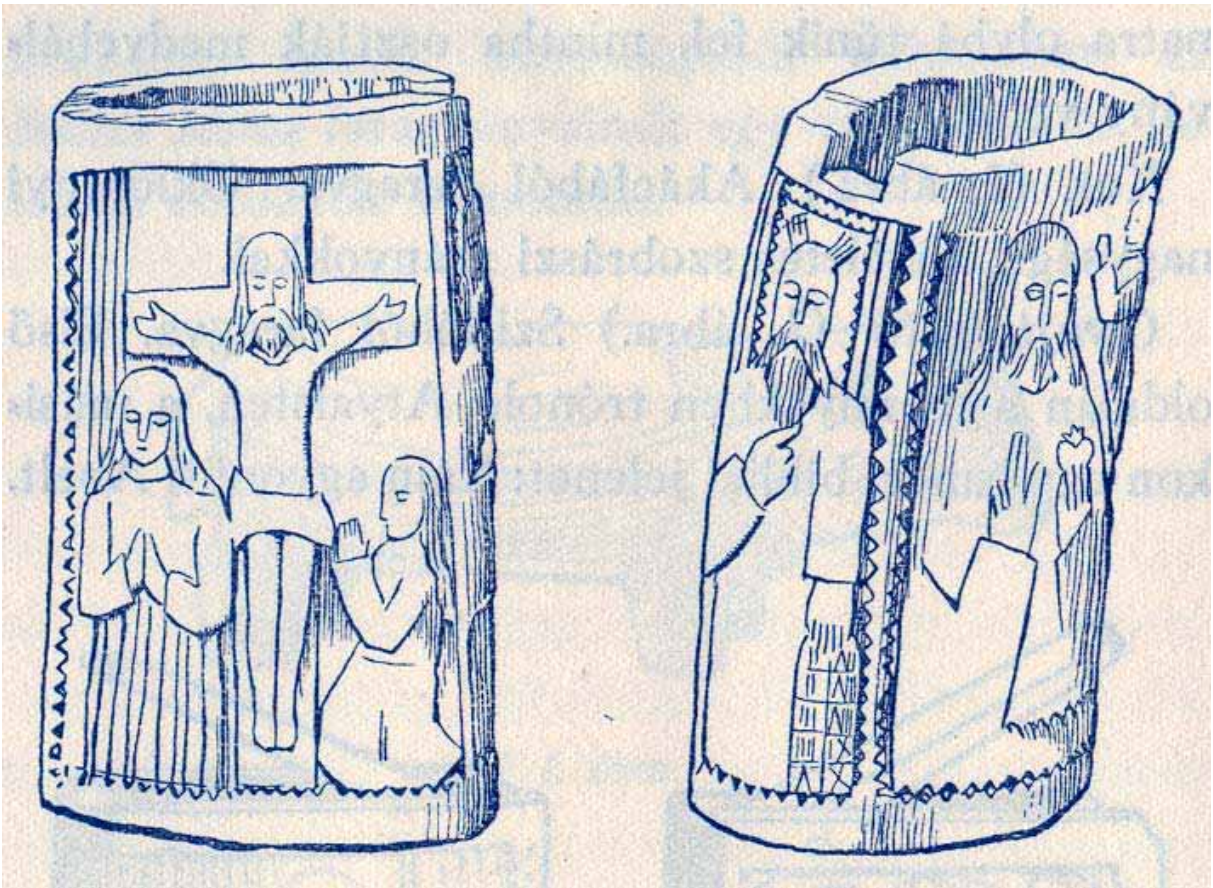
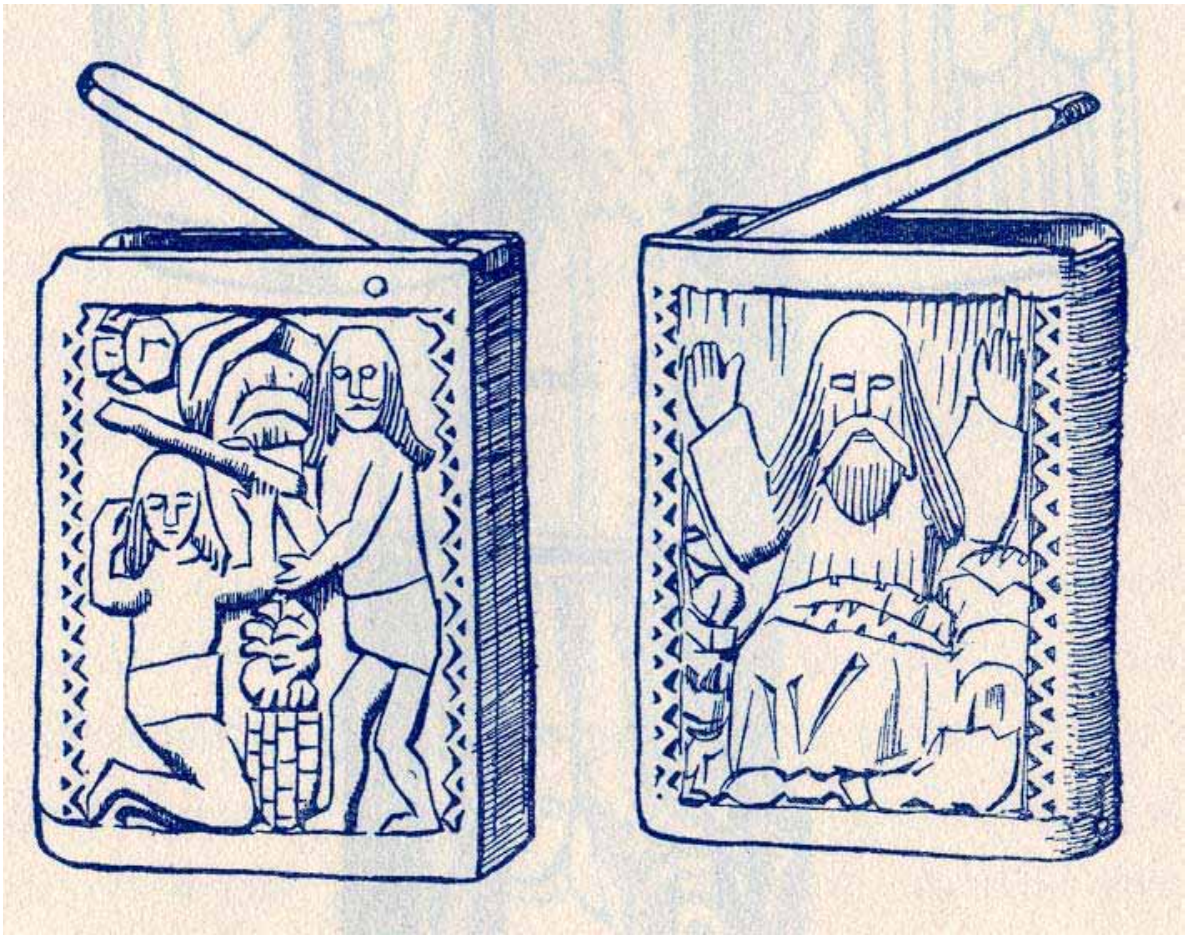
A fészületfaragó Barna János

Barna János, a fafaragó naiv művész Pusztaberkin született, 1853. február 5-én. A magyar Néprajzi Lexikon méltatása szerint a felföldi pásztorművészet egyik kiemelkedő alakja volt. Juhászcsaládból származott. Többfelé szolgált, mint a juhászemberek általában. Harminc éven át uradalmi számadójuhász volt. Juhászkodása minden állomáshelyét nem ismerjük. Legtöbbet Nőtincshez tartozó Kapáskúton élt, de mikor szeretett gazdája, a Scitovszky család bérbe adta a gazdaságát, Zsélyre szegődött, majd mikor ismét visszavették azt, újból megjelent. Leánya visszaemlékezése szerint a kegyelmes úr nagyon szerette őt, látogatásakor még az ebédlőasztalához is leültette. Scitovszky Béla belügyminiszter még egy díszmagyaros képét is neki ajándékozta. Domború faragással díszített juhászcampók, pásztorbotok, gyufatartók, apró szobrocskák maradtak fenn tőle, illetve ismertek leírásból. Szinte kizárólag vallásos témákat dolgozott fel. Emlékét Madarassy László tollából ismerjük elsősorban, ki „Barna János a fészületfaragó” címmel megjelentetett 1934-ben egy könyvecskét életéről a Palóc könyvtár sorozatindító első számában. Így ír ennek előszavában:

„Az a meleg elősmerés, amellyel a Nógrádvármegyei Madách Társaság február 25-i felolvasó ülésének közönsége ”Barna János bűnbánata” c. elbeszélésemet fogadta, arra indított, hogy Barna Jánosnak mendemondáktól megtisztított alakját, faragványainak egy jellemző sorozatával együtt, könyvbe foglaljam. Legyen ez a kis könyv bizonyága annak, hogy Nógrád vármegye kiváló tudósokat, költőket, művészeket nevelő társadalmának még az a figyelemre kevésbé méltatott rétege is tele van értékkel, amelyet jóindulatúlag, de el nem ösmerőleg, közönségesen csak így szoktunk nevezni: az istenadta nép. Legyen ez a könyv biztatás a Barna Jánosoknak, akik olyan sokan vannak és akik rendszerint ösztönzés és elősmerés nélkül élik le szürke, verejtékes életüket. És legyen ez a kis könyv emlékkő, amely Barna János nevét még akkor is hirdesse, amikor sírját a nőtincsi temetőben már semmi sem fogja jelezni.”

A Vasárnapi Újság 1910. évi folyamában Gróh István írta, hogy a palóc pásztorok bizonyára mások, mint a dunántúli fafaragó társaik, hiszen egészen más a faragásaik motívumkincse. Amíg Somogyban főleg vadászt, szarvas és pásztorfaragókat a gyufatartókra, addig a Nógrád megye déli részén talált példányokon szinte kizárólag vallásos témák szerepeltek. Vélekedését elfogadta Malonyai Dezső, a jeles néprajztudós is, ki „A magyar nép művészete” című, máig alapművek számító művében, a pásztorművészetről szóló fejezetében így ír a Romhány környékén talált faragványok nyomán:

„A palóc pásztoember is díszíti a maga gyujtótartóit, de ezek motívumai mások, mint azokéi ott, túl a Dunán, mivelhogy más a palóc lelkivilága is. Díszített zsebbeli tükkörre nem leltünk, s ha van is, bizonyára nem oly általános, mint Somogyban. A gyujtótartókról is hiányzanak a kackiás párok, a bojtár a menyecskével, a puskás betyár, a vadász, aki visszahököl, amikor visszafordul rá a szarvas és virágos indát mutat szájában... Nincs ezeken birkát vagy disznót terelő pásztor sem, nincs nehéz sűrű ornamentika, páva vagy galamb, amelyik virágos galyat tart csőrében, nem ismerik a spanyolviasszal való díszítést, ami színessé teszi ezeket az apró csecsebecskéket. Módunkban van pedig, hogy a palócsági gyujtótartókból egy gyűjteményt mutathassunk be. Legtöbbje Nógrád déli feléből való. Ha a díszítő motívumok komolysága szerint osztályozzuk, azokat kell előre helyezni, amiken egyházi, bibliai ábrázolások látszanak. Így az egyik Krisztus áll kitárt kézzel a buzavetésben és megáldja a termést. Ugyanennek a darabnak a másik lapos felén ismét Jezus félalakja, amint kezét áldásra emeli, fölül pedig az iskátulya kicsiny födelén a derékig bepólyált gyermek Jézus. Csak a gyujtótartó fenekére jutott a ráncosnyakú kos faragott képe, ami azt mutatja, hogy faragója, aféle istenes ember, juhász lehetett. Egy másik gyujtótartón Dániel áll három, ugyancsak ágaskodó oroszlán között, de nem veremben, mert az egyik sarokban hajlós törzsökű pálma kelt. Ennek a darabnak másik lapos oldalán ugyancsak ott a gyermek Jézus, két bárány között, tehát juhász faragta ezt is. Nem fából, csontból faragta valamelyik pásztor a harmadik ilyen istenes ornamentikát egy gyujtó tartóra, de itt szólunk felőle, ámbár hogy a csontfaragás – faragást értünk s nem lapos, maratott díszítést – igen ritka népünk művészetében. E gyujtótartóvá alakított csontdarabon az áldó Jézus mellképe van s alatta bárány, másik felén a kicsi Jézus édesanyjával, mellettük meg szintén bárányka.”

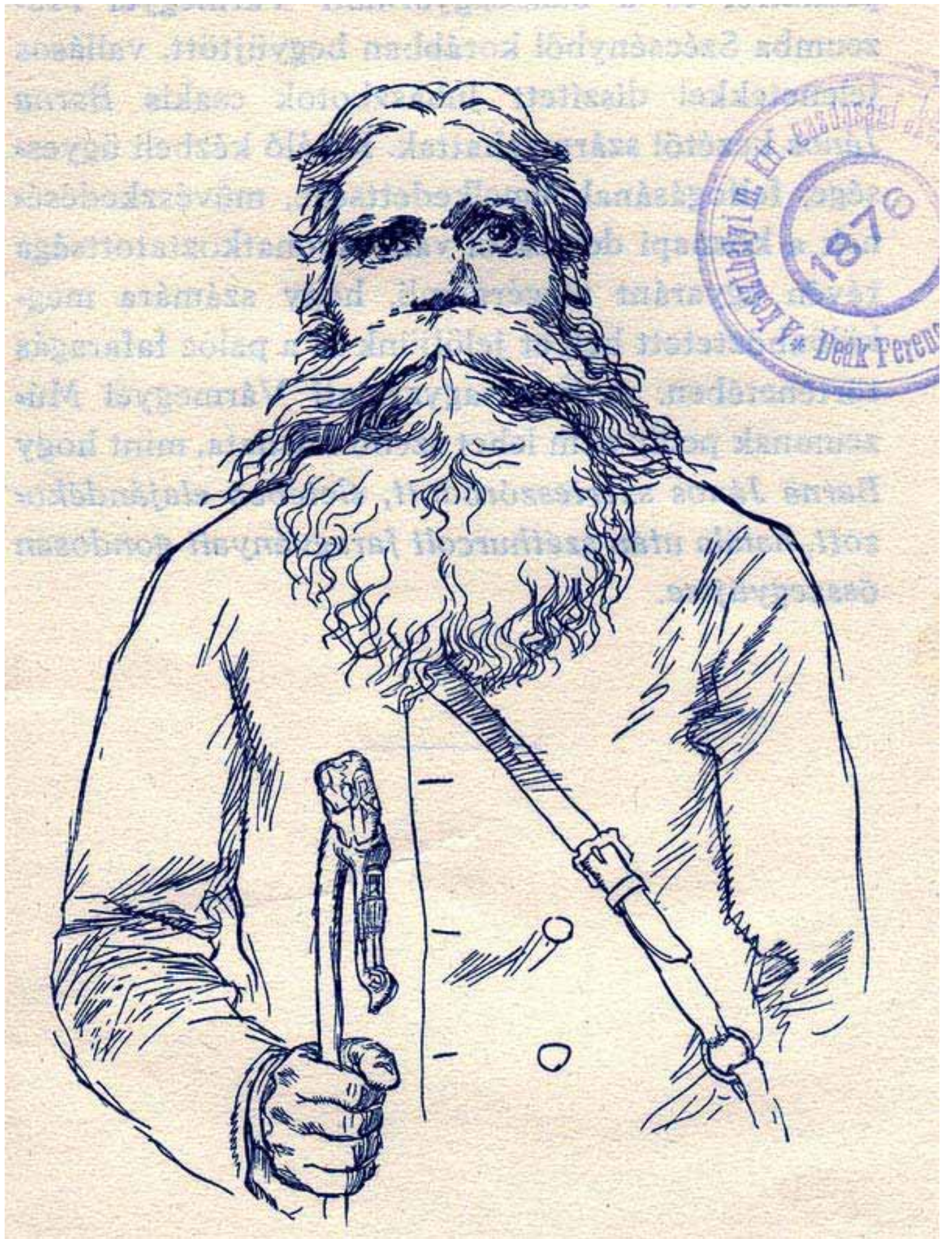

Madarassy László tévedésnek írja ezen kategorikus besorolást, mely abból származik, hogy az elmélet csak néhány faragvány ismeretére alapozva elhamarkodottan állított fel, s csak néhány faluból összeszedett mintákra alapoz. *„Ez az elmélet vagy nem ismerte, vagy nem vette figyelembe a faragványoknak azt a változatos sorozatát – ostornyelek, baltanyelek, késnyelek, bunkósbotok, fakanalak, guzsalyok, karoslócák, székek, asztalok, fogasok, kanáltartók, sőtartók, gyujtótartók, furulyák, dudualkatrészek -, amelyeket a palóc pásztorság Nógrád megye területén akkor még javában faragott...A palóc pásztor, faragványai, éppen úgy kedveli a világi mintákat, jeleneteket – juhász, kanász, vadász, betyár, zsandár, baka, huszár, csaplárné, dudás, furulyás, mulató pár, juh, őz, szarvas, vadkan, nyúl, mókus, madár, lombos fa, virágos növény, címer - , mint dunántúli pályatársa.”* Ugyanakkor a dunántúli tárgyakon is előfordulnak vallásos témák. A dolog nyitja abban van, hogy *„Nógrád megyének déli részében, a Drégelypalánk – Szécsény – Vác – Aszód alkotta négyszögben született, élt és faragott hosszú évtizedeken át Barna János juhász, a fészületfaragó...”*

Ki is volt tulajdonképpen ez a titokzatos pásztoreMBER, kinek meggyőző művészete még a néprajztudóst is megtévesztette? Hogyan fordulhat egy egyszerű pásztor ily elszánt hittel a vallási témák kizárólagos ábrázolása felé? A korabeli juhászcimborák határozottan állították, hogy Barna János éppoly dévaj, mulatozni szerető, jó kedélyű ember volt fiatal korában, mint minden más hasonló társa a környéken. Nőtincs és Rétság közt félúton állott az az aprócska település, melyet Lókosnak neveztek, s amelynek csárdája sokat látott az utazók, betyárok, juhászok mulatozásaiából. A könnyen szerzett pénz hamar gazdát cserélt itt. Azt mesélik, hogy egy-egy ilyen mulatozás után az italozók gyakorta hajba kaptak, s egy ilyen összetűzés következményeként Barna János is több esztendeig kényszerű tartózkodási helye volt a gyarmati fogház. Családjának leszármazói persze nem így emlékeztek vissza erre, hanem sokkal inkább azt hangoztatták, hogy szent ember volt, ki kizárólag a vallási elveket követve hirdette maga is azt sajátos módján. Barna János ugyanis a tömlőcben megtanult írni és olvasni, s későbbi egész életében bűnbánatot tartott. Hosszúra növesztette haját, szakállát, hogy ő maga is hasonuljon az általa faragott ábrázolásokhoz. Fogadalmát megtartva, a későbbiekben kizárólag vallási jelképeket, szentképeket faragott tárgyaira.

Idézzük ismét Madarassy Lászlót! *„A vác-rétsági postaútban, Szendehely fölött, magas dombon épült a kapáskúti juhásztanya. Épületeinek piros cserépteteje messze földre ellátszik. Ennek a tanyának a környékén, a postaútra lejtő domboldalon, néhány esztendővel ezelőtt még látni lehetett a magastermetű, délcegtartású Barna Jánost, amint a juhok mellett sétálgat. Vállát verdeső haja, mellére omló hófehér szakállá, szelíd tekintetű kék szeme az arra járó turisták, művészek figyelmét gyakran fölkelte. Fényképezték, rajzolták, festették.”* A könyvben szereplő arcképet Horváth Jenő festőművész rajzolta egy 1914-ben készült fénykép alapján.

1931. április 15-én temették el a nőtincsi temetőben. Búcsúztatásra sokan eljöttek az egész környékből.

Bíró Pál Tibor

A túlélés mérlegén

Bíró Pál Tibortól csak nyomtatott változatban kaptam meg az írást, ám digitalizálási problémák miatt egyelőre csak fényképezőgéppel készítetten tudom közreadni azt. Remélem, a jövő hónapban már a folytatást „normális” módon tudom beszerkeszteni. A fotók minősége miatt szíves elnézésüket és megértésüket kérem. A Szerk.

Bevezető

Ösztöneim üznek eseménytöredékeket csúsztatni generációm emlékiratai közé jelen és jövő előtt, mellyel lerántanék egy porosodó leplet történetemmel a mai napig haldokló kommunista rezsim szakaszáról.

Pontosabban a nyolcvanas évekből merítettem témát, amely egy dolgos marosvásárhelyi család fiúgyermekéről szól, abból az időszakból amikor az üldöztetés és megfélemlítés országos méreteket öltött egy utolsó európai diktátor hatalma alatt. Nevét a „fenevadnak” szinte a világ minden táján ismerték, aki a „kárpátok géniusza”-ként volt emlegetve. Mások számára elérhetetlen rangot bitorolva, csakis neki adatott a dölyfös lehetőség jogfosztott népét kiéheztetni és hallgatásra kényszeríteni, javaikat elkobozva búcsút mondatni a szabadságnak.

E virágzó, híres aranykornak köszönhette hősöm elúszó fiatal éveit, felnőtté válásának küszöbén, több ezer társával.

Tüske Pál néven ismerték, mint a társadalom „hitvány pincére”, aki sorsa körvillámát követve ide-oda csapódott a kiszolgáltatottság áldozataként, szinte egyszerre tartva ölében szabadságvágyát a meztelen csalódásokkal. 1985-ben kezdődtek számára az igazi torkot ragadó történetek sorozatai. Pali utolsó éves diákja volt a Metalotehnica szaklíceumnak és szorgosan készült továbbfolytatni tanulmányait a kolozsvári egyetem gépészmérnöki karán. Egy adott pillanatban minden irányt változtatott egy remeteként élő, beteges elméjű tanárnő jóvoltából, akit Lágyi Liának hívtak és erkölcstelen tettei miatt nem volt igazán szimpatikus a kollégái körében sem. Szokásaiból nem hagyva Tüske Palit szemelte ki következő áldozatának, pótvizsga emlegetésével fenyegetőzve, ami sajnos be is következett Pali makacssága miatt, mert nem volt hajlandó alávetni magát a zsarolásnak. Megtörtént a pótvizsga román irodalom és nyelvtanból sikeres eredménnyel, melyet követett a pótérettségizés és aztán a pótfelvételizés a megmaradt helyekre. Az utóbbi már nem járt eredménnyel és Tüske ezennel elköszönt Kolozsvártól.

Fergeteges nyara után, lelkileg összetörve, elszürkült mindennek a jelentősége. Az élet már csak olyan benyomást gyakorolt rá mint egy felbomló zsbivásár a szeméttel tele téren. Legszívesebben kifutott volna a világból dühében.

Talán innen kezdődne történetem felfedése, amely ezidáig két évtizedet szunnyadott, lávaként fortyogva mint álmatlan éjszakákért felelős epizód.

Felszínre szivárogtatva a nyarat követő eseményeket, bemutatnám hősöm szájalmas történetet az utókornak. Ugyanakkor tisztelettel emlékezek azokra, akik Tüske Pali sorstársai voltak és, akik megérték azokat az időket, amikor katonaköteles fiúkat és családos apákat hurcoltak kényszermunkára az ország különböző részeibe, néha megmagyarázhatatlan okokból kifolyólag.

Ahogy legendákká vált hőseink történetei halhatatlanok, úgy a sorsok kálváriája is mindig ismétlődik. Békés üzenetként szánom a fiatalabb generációknak, akiket a diktatúra halálát követő törékeny demokrácia felmentett vagy éppen megmentett a kommunista érárt gondosan felügyelő „szekuritate” hálójának kötelékéből. A diszkréció megtartása érdekében, tekintettel a szereplők valódi nevére, ragaszkodnék álnéven említeni őket.

A szerző

Íródott 2005-ben.

I. ELSŐ RÉSZ

1. Első fejezet

Tüske Pali egy mozgékony, vidám fiú volt, aki barátai körében érezte jól magát, néha a figyelem középpontjában bohóckodva. Róla lehet elmondani, hogy zseniális tehetséggel tudott utánozni különböző személyiségeket az akkori rendszer magasabb szintjeiről, gúnyosan, néha a túlzás határait megközelítve, de titokban mégis ügyelve arra, hogy a fekete bőrkabátosok fülébe ne kerüljön, ugyanis azokban az időkben még a falak is füllelkel rendelkeztek. Szaporodtak a közhelyeken a mikrofonok.

1985-ben történt, amikor Tüske már túl volt egy kemény szakaszon, és a szarvas is bepisilt a vízbe, várta is meg nem is a hátramaradt katonai szolgálatot. Az éjszaka nagyon hosszúra nyúlt Tüskééknél. Pali nyugtalanul forgolódott az ágyban, viaskodva saját érzelmeivel.

– Ember a sorsát nem tudja elkerülni. – hajtogatta ismételten magában, hánykolódva takarója alatt.

Az utcáról beszűrődött fény, kísértetiesen, képzeletbeli árnyakat idézett elő a szél segítségével, amely a megnyitott ablak függönyét lebegtette, mintha lélek tükre lett volna az éjszaka, amely csak amúgy meredt Palira, aki álmatlanul morfondírozott magában, ügyet sem vetve az egészre, próbálgatta sorrendbe helyezni az eseményeket történetük szerint.

– Hát jó... – dünnyögte halkán – Lágyi Liának már vége. A pótérettségim sikerült és a boldogság sem tartott sokáig. Kolozsváron másodiknak estem ki a gépészmérnökiről, szüleim felháborodására. Hát nem bosszantó? – kérdezte saját magától az éjszakában szenvedve – Inkább estem volna ki utolsónak vagy soha ne láttam volna meg a napvilágot. Most előttem a katonaság... Hát megyek ahova visznek, nem érdekel.

Hajnalgig egyet mondott viaskodva önmagával, mire a napfény álmos tekintetében belebámult, szinte simogatva arcát fényével. Mintha valaki szót értett volna Palival, bekövetkezett az életre való ébredés, ismét a valós jelen, amely maga előtt tolt a jelszavát: nincs megállás! Monoton kattogása közben megcsendült az ébresztőóra. Pali hirtelen kiugrott az ágyból és elhalgatatta egy gombnyomással. Aztán karikás szemekkel mosakodni sietett, hogy időben elkészüljön. Keddi napra ébredt a világ, amely dátum szerint megegyezett Tüske Pali besorozási hívólevelével, pontosabban reggel kilencre volt megírva. Anyja már megsütötte fia bundáskenyerét, amikor puccba vágva magát Pali kilépett a konyhába.

– Jó reggelt, anyám! – üdvözölte a reggelijét készítő édesanyját.
– Felkeltél fiam? – kérdezte anyja aggódó tekintetével – Nehogy elkéssél! – folytatta a Pali fejét megdorgálva.
– Nem kések el, gondolom... – válaszolta Pali morcosan és az asztalhoz ült reggelizni.
– Apád már elment dolgozni és hátrahagyta, hogy figyelmeztesselek, nehogy itthon felejtssd az irataidat.
– Megértettem. – válaszolta Tüske evés közben és szűröcsölt a finom teából.
– Minden elő van készítve és rám vár bent a szobámban. – nyugtatta Pali az édesanyját.

Rövid beszélgetés után indulni készült, kissé zavarodottan kapkodva iratait és már lépett volna ki az ajtón, amikor anyja megszólította:

– Járdál szerencsével, fiam! – hangzott el az útravaló.
– Megpróbálom. – mondta Pali mosolyogva és már rohant is lefele dübörögve a tömbház lépcsőjén.

Kiérve a járdára, még egy pillantást vetett vissza az erkélyre, hová integető anyjának egy nagy pusztit intett, aztán elindult a Tudor Vladimirescu nevet viselő zsúfolt

betonvilág szűk utcáin keresztül, fel a várba ahol a toborzók központja működött. Gyönyörűen sütött a nap és a meleg szellő mintha vénasszonyok nyaráról árulkodott volna a járókelőknek. Pali gyors léptekkel haladott zavarában, mert érezte, hogy minden szempár rámered, de főleg nem akart alkalmat adni a kíváncsi ismerősök kérdezősködéseinek. Talán szégyellte akkor, hogy ő még nem volt katona és éretlennek tűnik ezzel mindenkinek. Közben elhaladva a Teleki Téka előtt megpillantotta az egykori kedvenc suliját, a Bólyai Farkas liceumot, ahol megannyi kedves emlék született a színvonalas oktatás mellett. Nagyon sóhajtva lépkedett mellette, ablakait kémelve, könnyes szemekkel, mintha reménykedett volna, hogy régi tanáraiból egyre ráköszönhet, de nem volt ilyen szerencséje. Egy új arc állt az épület kapujában, kinek egyenruhája elárulta beosztását, hiszen ő volt a kapus aki tökmagot rágva bókolt az elkésett lányoknak. Pali a sportpálya felé fordította a fejét még egy röpké pillanat erejéig és azzal szedte a lábait a vártemplom irányába.

Egyre jobban kezdett bonyolódni agyában a katonaság fogalma, mint idegen dolog számára, amely keveredett a diákkori emlékekkel, így hát teljesen összezavarodott elméje, amikor beérkezett a vár udvarára. Ott hatalmas tömeggel találta szembe magát, akik ugyancsak e célból voltak odainvitálva Maros megye minden részéről. Egy pillanatra megállt szemügyre venni a terepet, amely régi épületeivel és öreg fasoraival helyet adott a lármázó fiatalokból álló seregnek vártemplomunk tövében. Nem messze tőle a kommunista diktatúra által kisajátított épület állt, mohás hódfarka cserepekkel terhelt tetőtől görnyedve, amely régen még Marosvásárhely ékességei közé tartozott, kiállva a sarat minden idők megpróbáltatásai ellenére. Szelíden türte sorsát, korhadó ablakaival tanúskodva a repedt ajtók előtt, melyen keresztül ki-be rohagáltak egyenruhások néha rendre utasítva a zajongó fiúkat. Pali közéjük érkezve elvegyült, ismerősök után kutatva. A sárguló falevelek szőnyegén lépkedett, megpillantva a templom tornyát, amelyben megkondukt a harang, mintha régi ismerősét üdvözlőné. Senki sem vette számításba, tovább folyt a láрма, mindenki ismerkedett vagy éppen ismerősével csevegett a nyári élményekről, kisebb-nagyobb túzással fűszerezve a hiányos részleteket. Egyszer csak a tömegből megszólalt egy hang:

- Szervusz cimborám! – fordult Attila Palihoz örömeiben – Talán méz katonának? – ugratta a kérdéssel, mintha ő nem oda készülne behívójával kezében.
- Megyek. – mondta Pali röviden, kézfogásra nyújtva kezét Attilának.
- Hát te hol egerésztél a nyáron, hogy nem találkoztunk? – kérdezte Attila kíváncsian.
- Hosszú, mint Kabosnak... – terelte el Pali a szót érzékenyen a lényegről – Nem sikerült a felvételim Kolozsvárra és most itt állok, veletek összeterelve, Isten csordájában. Sajnos már nem tehetek róla és ezen is egyszer át kell esni. Nemde? – kérdezte Attilát.
- Hát ebben igazad van, de azért jobb lett volna bejutni mert csökkentett terminussal úsztad volna meg. – mondta Attila kissé büszkén Palinak.
- Nekem sikerült ide a vásárhelyi almérnökre és, ahogy hangoztatták, csak kilenc hónapot fogunk lehúzni. – dicsekedett a barát Palinak.
- Már mindegy, mert féllábbal a taposó malomban állunk. – vágta rá Pali, megszakítva a beszélgetést.

Számára egy érvágás volt a felvételizés alkalmával történő kiesés, mivel tudatában volt annak, hogy szülei zsebet terhelték a felkészítők és ő nem volt képes kellőképpen bizonyítani. Ezért nagyon szégyellte magát és lelkiállapotát csak kínos körülmények között tudta álcázni.

Hirtelen nagy csend keletkezett az udvaron. A kopott épület bejárati ajtója tágra nyílt és előlépett egy alacsony, őszes hajú, szikár katonatiszt, jókora papír lapra gépelt listával a kezében.

- Figyelem! – kiáltott az elnémuló tömegre – Gondolom mindenki elhozta a személyazonossági igazolványát és a behívót.

- Igeen... – válaszolták hangosan, majdnem egyszerre a legények.

Mintha tavaszi báránysereg bégetett volna a a pásztor fűtyszavára. Többen felnevettek a tömegből.

- Csend legyen! – kiáltotta a katonatiszt, szigorú tekintettel és belekezdett unalmas, elcsépelet, pártunk-kormányunk által előre legépelet szónoklatba.

A vártemplom tornyáról még a csókák is felrebbentek, úgy üvöltötte a hazafias szavakat az előtte vigyázállásban halgató tömegnek. Nagyon nevetséges volt a jelenet. A fiúk bökdösték egymás könyökét, halkán kuncogva, mit sem törődve a nagy beszéddel. Eközben tisztünk sápadt arca lassan kezdet színeket váltani, mint a kaméleon bőre, de semmi pénzért nem hagyta volna abba erőltetett szövegét. Sokak fülét elkerülte a süket duma akár a Paliét, aki a templom tornyán elmerengve, emlékeibe burkolózott. Az ő fejében Mester István tiszteletes úr szavai jelentek meg, azokból az időkből, amikor a Heidelbergi kátét tanította a vártemplom oltalma alatt és síri csendben itták szavait a gyermekek. Más idők voltak, melyek elszálltak a magasba a szabadság felé, gyökerüket beletörve nemzedékek talajába, anyanyelvünk nedűjével táplálták a megmaradást. E hatalmas kincset amely erőt adott minden időben sok elkeseredett családnak, érdemes volt megőrizni és kitartani hitünk mellett. Közben már jól belemélyültek a névsorolvasásba, amikor Pali neve is előkerült.

- Tusko Paul! – kiáltotta a katonatiszt román akcentussal és félszemmel a tömeget fürkészte.
- Jelen! – válaszolta Pali hangosan, jobbkezét a magasba emelve és elindult az öreg tölgyfaajtó irányába gyorsuló léptekkel.

Az ajtóhoz közeledve lassított, mintha érezte volna, hogy meg fogják szólítani.

- Állj! – mondta érces hangjával a katonatiszt – Ha a folyosón végighaladtál, balra térsz és megvársz az első ajtónál! – parancsolta Pali felé fordulva és közben intett fejével, hogy bemehet.
- Igenis! – válaszolta Tüske meglepődve és elindult a sötét folyosón majdnem lábujjhegyen.

Egyre csak gyötörte a gondolat, hogy miért pont neki kell balra fordulni a folyosó végében. Odaérve, egy szürke vasajtó fogadta, melyen egy tábla fityegett a tiszt nevével és fogadónapjaival feltüntetve. Sajnos nem lehetett végigolvasni a táblára felírt szöveget, annyira megkopott a felülete és nem is érdekelt senkit. Talán valami Covitã név szerepelt rajta, de hát pontosan senki sem tudta volna kiböngészni. Palira unalmas várakozás következett, amely egy jó idő elteltével kezdett úgy festeni, mintha ott felejtették volna. Egyszer csak megnyílt az ajtó előtte. A névsor-olvasó tiszt állt az ajtón belül, aki rövidített egy másik helyiségen keresztül.

- Lépjél bel! – szólt rá Tüskére nyersen és hátat fordítva asztalához igyekezett helyet foglalni.

Pali a parancstól adódó zavarában majdnem az iroda közepéig szökött.

- Csak lassabban a testtel, zöldfűlű! – förmedt rá a katonatiszt – Oda ül le, arra a székre! – hangzott el az utasítás és egy tákolmányra mutatott.

Miután Tüske helyet foglalt nagy hallgatás következett, melyet csak a papírok sercsegetése zavart néha, beleszólva a csöndbe. Azután elkezdődött a rutinkérdések sorozata, amely az akkori rendszer rendkívülién kényes fejezetéhez érkezett, mint ügy. Tisztünk született tehetséggel tudta ezt a részt zsákutcába terelni, vallatással. Következett a kérdések lényege:

- Vannak külföldön rokonaid? – kérdezte szelíden, Pali arcát fürkészve titokban. Gondolkozásra időt nem hagyva tovább folytatta – Nekem bizalmasan elmondhatod, mert mi amúgy is informálva vagyunk és ez olyan dolog, hogy itt marad.

Pali habozás nélkül válaszolt:

- Vannak, kérem! – jelentette ki őszintén.
- Hol élnek ezek a rokonaid? – kérdezősködött tovább a tiszt, csalogató hangnemben.

- Magyarországon élnek, kérem! – válaszolta Pali határozottan.
Tisztünk lapozott közben valami iratok között és fel sem emelve a fejét, tovább folytatta:
- Nyugaton nincs belőlük? – hangzott el már cinikusabban a következő kérdés, mintha az érdeklődés vallatásra fordult volna.
- Ott is vannak, de tudomásom szerint országot látogatni mentek turistaként és nem azért, hogy ott éljenek – válaszolta Tüske torkában dobogó szívvel.
- Csak éppen elfelejtettek hazatérni... – vette át a szót stafétaként a katonatiszt.
Végül bármit is mondhatott volna Tüske Pali, az asztalon fekvő dossziében dokumentálva volt fehéren a fekete.
- Na, idefigyelj te taknyos! – üvöltötte Palinak, kikelve béketűréséből – Megmutatom neked, hogy sirva fog eszedbe jutni a nyugati rokonság! – jelentette ki remegő ajkával idegességében – Teszek én annak érdekében, hogy jó helyre vigyenek. – mondta démoni pofával, eltorzulva, mintha Pali felelőse lett volna az esetnek.
Az igaz, hogy nagy bűn volt a kommunisták szemében nyugatra utazni bárkinek, s főleg azoknak, akik haza sem tértek, mert rögtön az ország és a nemzet ellenségeinek voltak titulálva és árulókként szerepeltek a „szeku” listáin. Nagyon sztálinos íze volt a dolgoknak, szinte görcsbe rándult, virágzó paranoiával társult az egész. Ezért, az ún. „árulók” rokonai is keményen fizettek, titokban, jól megszervezve, a félelmek keretein belül. Tény volt a Pali esete, mert kéznél volt és sebezhető állapotban.
- Tekintete körbevizsgálta a szegényes berendezést, amíg a tiszt jegyzetelt valami jelentésnek tűnő dolgot és a falat díszítő diktátor képén állt meg, aki cipészspiccmintás nyakkendőjével dölyfösködött, két oldalról a nemzeti lobogókkal ékesítve. Alatta meg egy plakát hirdette szövegét, piros alapon fehér „műhóból” (poliészterből) kivágott betűkkel, melyen a következő felirat volt olvasható „Éljen a Román Kommunista Párt vezére!”
- Szóval így állunk a dolgokkal... – szólalt meg a katonatiszt, s folytatva parancsát, Pali felé nyújtotta golyóstollát – Itt ird alá! – mondta, összeráncolt szemöldökkel a papírra mutatva.
Pali szó nélkül odalépett és remegve aláírta az iratot, abban a reményben, hogy szabadulni fog az irodából. Meg is történt a várva-várt kitessékelés, természetesen nem egy úriember gesztusával.
- Hordd át magad a szembelevő terembe! – bökte oda Tüskének, aki se szó, se beszéd, lódult is örömet. Óvatos kopogtatás után egy hang szólalt meg bentről – Igen, tessék! – s mivel nem nyílt rögtön az ajtó, folytatta felszólítását – Lépjen be!
Tüske elkábulva még a vallatástól, félve nyitott be a helyiségbe. Odabent mindent a fehér dominált, melyből rögtön kiderült, hogy orvosi rendelő.
- Jó napot kívánok. – üdvözölte halkán Tüske a bent levőket, akik rá sem hederítve végezték dolgukat.
- Lépjen közelebb! – szólalt meg ugyanaz a hang.
Egy magasabb, köpcös férfi volt, fehér köpenyben, aki az ablaknál ácsorgott, zsebre dugott kézzel. Szigorú tekintetével átvette az új jövevényt, aztán így szólt Palihoz:
- Mondd a neved, öcskös!
- Tüske Pál. – felelte Pali határozottabban.
Egy másik, köpenyébe burkolt egyenruhás a rendelő ablak felőli sarkában asztalhoz ülve jegyzetelt.
- Születésed helye és dátum! – folytatódott a kérdezősködés.
- Marosvásárhely, 1966 november 22.
- Voltál-e sárgaságos? – szólalt meg kérdésével az asztalnál jegyzetelő idősebb férfi.
- Nem voltam. – felelte Pali magabiztosan.
- Akkor vetkőzés pucérral – parancsolta Palinak az ácsorgó köpenyes.

Tüske, bizonyítani akarva fűrgeségét, katonásan vetkőzött le meztelenre, aztán máris ott didergett libabőrösen a rendelő közepén. Elkezdődött a magasszintű szakvizsgálat. Talán már nagyon unhatták az egészet, mert egy lére ment minden. Szemügyre vették a didergő Tüskét és szinte egyszerre kérdezték meg tőle:

- Sportoltál kölyök?
- Igenis! – felelte Pali büszkén a kérdezőknek – A Bólyai Farkas liceumban kosárlabdáztam.
- Hmm, ez csak jó dolog. – jegyezte meg az idősebbik, miközben, asztalától felállva Palihoz közelített – Állj terpeszállásban! – mondta Tüskéhez érve, egy műanyag vonalzóval a kezében.

Rutinos mozdulatokkal jobbra, meg balra tolta Pali nemi szervét, állítólagos heresérv gyanúja után kutatva, amely kissé megalázó jelenet volt a Pali számára, mivel életében most volt először része benne. Szerencsére nem tartott sokáig, mert következett a súly meg a magasság mérése. Aztán lassan végetért a vizsgálat és öltözködésre parancsolták. Rövid csend következett a rendelőben. Tüske, miközben szaporán kapkodta magára ruháját, egy újabb kérdés törte meg a csendet az asztaltól.

- Gatyádba ráztak a szomszédban? – tette fel cinikusan a kérdést, kajánul vigyorogva a tiszt, villogtatva műfogsorát, s meg sem várva Tüske választ, folytatta beszédét – Ismerős a dolog, hisz te nem vagy az első ilyen... – aztán jegyzetelt még valamit a regiszterbe.

Megjegyzésével Tüskében felháborodást váltott ki és akarata ellenére visszakérdezett:

- Ha megengedi kérdésemet, kicsoda az a dühös szomszéd? – futott ki száján a kérdés, melyet a következő pillanatban már megbánt, mivel az arcok eltorzultak.
- Nem gondolod, hogy szemtelenül kíváncsiskodsz? – zúdult Palira kérdésével az asztalnál ülő köpenyes, amire választ már nem kapott.

Tüske szó nélkül törte indulatos megnyilvánulását, fogait összeszorítva várta a további fejleményeket.

- Ide hallgass, kölyök! – folytatta idegesen beszédét a tiszt – Ami téged érdekelhet azt most elmondom: Egészségileg megfelelő vagy a katonai szolgálat teljesítésére, és még valami fontos útravalót véssél jól a fejedbe, hogy katonáéknál nincs kérdés, csak parancsteljesítés! Megértetted? – fogta rövidre leckéztetését szigorú kérdésével.

- Igenis, megértettem! – válaszolta Pali, s zavarában azt sem tudta, mitévő legyen – Köszönöm tanácsát! – mondta a tisztnek, aki közben intett neki, hogy elmehet.

Kipirosodott arccal lépett ki a rendelőből, aztán nagyot sóhajtván, bizonytalan lépésekkel elindult kifelé a homályos folyosón, melynek kijáratánál szembe találta magát egy bámuló katonával. Kopott egyenruhában állt előtte, karszalaggal a bal karján.

- Besorozásra jelentkezted? – kérdezett rá Palira mintha éppen őt várta volna.
- Igen. – válaszolta Tüske, lassítva lépteit.
- Hát akkor ne menj el az udvarról, mert Coviță hadnagy nemsokára kísérő leveleket fog kiosztani.
- Bocsásson meg egy pillanatra, zavarhatnám kérdésemmel? – vágott közbe Pali, megszakítva óvatosan a szolgálatos katona beszédét.
- Kérdezzed, mert hallgatom! – egyezett bele a katona.
- Ő tartotta a délelőtti díszbeszédet?
- Persze, hogy ő, mert ő itt a mindenes. – válaszolta a katona, mit sem sejtve a Pali kémkedéséről, aztán sarkon fordulva faképnél hagyta Tüskét az ajtónál.

Pali megkönnyebbülve lépett ki a lépcsőkre, megtudva legalább nevét a dühös embernek, aki oly hevesen vallotta az irodában. Meglepődve vette tudomásul, hogy nagyon meggyérült a várakozók serege. Az őszi nap sugara is már az öreg fák sárguló

lombjai között bújócskázott. Észrevétlenül telt el az idő a szokatlanul feszes hangulatban. Közben sokan megkapták kísérő leveleiket és távozhattak a vár udvaráról. Persze erről Pali mit sem tudott mert őt bent tartották ez idő alatt a vallató teremben. A kis csoport mind gyanúsított ügyekkel rendelkező fiatalokból tevődött össze, amit akkor ők egymásról nem tudhattak. Pali közéjük érkezve egy ismerős arcot sem talált, mert azok már rég hazamentek. A sokkolt állapotban levő fiúk egyre izgatottabb hangulatban várták kísérőleveleiket az ítélethirdetésnek tűnő határozattal feltüntetve. Tüske menedéket keresve a tölgyek árnyékában, helyet foglalt a csodálatos, meleg színekeben pompázó avarban, maga előtt bámulva a haldokló faleveleket. Közben viaskodott gondolatával a történetek felett, magyarázatot nem találva próbálta elfelejteni őket, amit persze nem lehetett. Aztán hosszan tartó várakozás következett, belefásulva az unalomba akár egy gyötrő néma tüntetés. Az arcokat uralma alá vette a rémület, melynek közömbös jelei észrevétlenül formáltak mimikákat. A katonaság fogalma kezdett egyre súlyosabbá válni a kölykök elméjében és jól látszott rajtuk, hogy nem bánnák, ha ezennel véget is érne az egész furcsa ceremónia. De hát igazán csak mostantól kezdődött. Mély ábrándozások közepette észre sem vették a főhadnagyot, aki rókamódra surrant ki az épület ajtaján és hirtelen gyülekezőt ordított. Kapkodva, egymás lábát taposva igyekeztek futólépésben a tiszt irányába, aki a kísérőleveleket tartogatva kezében, várta, hogy összegyűljenek.

- Figyelem! – szólalt meg türelmetlenkedve Covița hadnagy – Aki meghallja a nevét, az előttem jelentkezik és hangosan felolvassa a küldőlevelét – Remélem megértettétek. – förmedt rá az elcsituló csoportra.

Persze, egy páran igeneltek vissza kórusban a tiszt meglepedésére. Az izgalomtól síri csend következett, ugyanis elkezdődött a névszerinti szólítgatás. Tüske gondolatában már az otthoni konyha forgott finomságaival egybekötve, amikor végre elhangzott az ő neve is. Előre lépett és átvette a saját levelét. Miután olvasni kezdte hangosan, egyszer csak elbotlott a nyelve, mintha nem tudna kiolvasni onnan egy szót. Hirtelen elkezdte betűzni, hogy sikerüljön: M – E – D – G – I – D – I – A volt írva a levélben, amely a helység nevét tartalmazta Tüske meglepetésére. Talán ekkor találkozott életében először ennek a furcsán hangzó helységnek a nevével. Elhomályosult előtte minden, a sorok betűi hangyákként viselkedtek. Összefutottak a színek, a tér a bámuló sereggel és magába roskadva, elcsukló hangon csak ennyit mondott:

- Istenem, miért pont én?

Erre lelket hasító hangos figyelmeztető következett:

- Szabad vagy, elmehetsz! – mondta a tiszt, aztán egy következőt szólított.

Tüske idegen társaival már nem törődve, levelével a kezében izgatottan rohant ki a vártemplom udvarából. Könnyeit törölgetve meg sem állt a Körösi Csoma Sándor szobráig, ahol kis pihenőt tartott magának. A szobrot bámulva egyszer csak megszólalt.

- Hej, Sándor bátyám, jókora utat tettél meg az ismeretlenbe, s még ki tudja, hogy én is hová kerülök... – mondogatta a szobornak panaszkodva, s közben még szípigott.

Eközben egy idős néni haladt el mellette aki véletlenül figyelt oda a panaszkodásra. Aztán Palira mosolygott és halkán megjegyezte:

- Attól nem kell féljünk, fiacskám, mert nekünk itt nem fognak adni egyhamar útlevelet.

Tüske megrestellte magát a hangosabb panaszkodása miatt és zavarosan elindult hazafelé, egyre csak hajtogatva magában – Nem adnak útlevelet... nem adnak útlevelet! Veritéktől gyöngyöző homlokával berontott az ajtón, s egyenesen a konyhában állt meg, aggódó édesanyját üdvözölve.

- Szervusz fiam! Hová ez a nagy sietség? – kérdezte meglepődve az édesanyja.
- Igyekeztem, hogy ki ne hűljön a hír amíg hazaérek. – veselkedett anyjának Pali, álcázva elkeseredését.
- Mondjad fiam, hol kell jelentkezni? – kérdezte az édesanyja.

- Medgidián, anyám, és még azt sem tudjuk, hogy merre van. – jelentette ki Pali nagy izgalommal.
- Milyen törökösen hangzik, fiam, mondta az édesanyja. – közben Pali ebédjét tálalta az asztalra.
- Elég törökösen. – szólalt meg Pali, jóváhagyva édesanyja szavait, csak az a meredek, hogy 15.-én mindenféleképpen ott kell, hogy jelentkezzek, aztán legyintve egyet asztalhoz ült ebédelni.

Nagyon nehezen mentek le a falatok a torkán, amíg az édesanyja Románia földrajzi térképét böngészte. Nemsokára kiderült a térkép segítségével, hogy az ország délkeleti csücskén található a furcsa nevet viselő helység, a Duna és a Fekete tenger között. Azonkívül, hogy a Duna csatorna partján található és borvidékeiről híres vidék, sokat nem tudtak róla a Tüske családban.

Palit uralma alá vette a bágyadtság és aludni indult a szobájába, hogy kipihenje a napi fejmosást. Ágyában kinyújtózva még kergetőztek a gondolatai, amíg teljesen kifáradva álomba merült. Az ablak párkányát csendesen kopogtatta a délutánra eleredő őszi eső, amely sárguló faleveleket zizegetett rövid keringőre bírva a fatörzsek körül. A tömbházak betonlabirintusa között surranó hideg szél hirmökként jelentette az őszi elmúlás kezdetét, mintha összebeszéltek volna Pali civil életének utolsó szakaszával, csak amúgy lopakodtak futó percek formájában az indulás pillanata felé. Tüske békésen aludt párnáját átölelve. Aztán az est közeledte, hangosabb vitára ébresztette hősünket. Pali félálomban kezdte fülelni a szöveget, amely éppen róla szólt. A konyhából szűrődtek befele a szavak hosszú összetett mondatok formájában, melyek sorsa fölött néha csattantak. Kellemetlen volt ezt hallgatni. Édesanyja sajnálkozott a szívet dobogtató helyzet magaslatán, amit édesapja persze letácsolt, álcázva férfiasan a saját elkeseredését.

- Tehettél volna érte valamit mint apja, hogy ne vigyék olyan messzire. – mondta Pali édesanyja végső elkeseredésében.
- Már nagyon késő. – válaszolta az édesapja – Bonyodalmas volt ez a nyár számunkra és mintha az úrfi kereste volna magának. – jelentette ki, talán még mindig az egyetemi felvételi kudarcának hatásától.

Pali kilépett közben a konyhába és vigasztaló szándékkal kapcsolódott a beszélgetésbe.

- Ne keseredjete el, mert más is kibirta, így hát én is ki fogom bírni, remélem. Ezzel hencegett a szüleinek, aztán helyet foglalt az asztalnál.
- Mégis, egy dolgot nem értek, hogy miért faggattak oly kegyetlenül nénémekkel kapcsolatosan.
- Hát ezt én is nagyon szeretném tudni, fiam. – szólalt meg az édesanyja, aztán mély csend következett mintha mindenki magában találgatta volna a helyes választ a kérdésre.
- Véleményem szerint most már nincs mit ezen tépelődjünk. – törte meg kijelentésével a csendet Pali édesapja és a fia felé fordulva így folytatta – Édes fiam, nemsokára elutazol katonának és mi itthon maradunk. Sajnos csak gondolatban leszünk majd együtt és kezdet nem foghatjuk utadon. Mindig legyen előtted, fiam, az a sugallat, hogy épségben kerülj majd haza a családba.

Aztán elkezdődött Pali gyerekkori emlékeinek a felelevenítése, amely hosszan belenyúlt az éjszakába. Mire érzelmileg teljesen zátonyra futottak, a fáradtságtól kinyiffanva, szótlannul tértek nyugovóra. De hát az álom sem volt aznap éjjel hű vendégük Tüskééknek. A szülők hálószobájából annyira kezdett erősödni a halkán induló tanakodás, hogy Pali szinte már mindent értett szóról szóra.

Másnap Pali vásárolni ment az édesanyja kíséretével, néhány holmit az útra, amely látogatással végződött a nagyszülőknél. Nagy örömmel fogadták unokájukat, aki egyben búcsúzkodni is készült, amit a legvégére tartogatott. A nagymama frissen sült

pánkóval kínálta őket, mivel Palinak a kedvence volt, aztán elkezdődött a féltő hagyatkozás. Szomorú volt végigfigyelni a két kisöreg aggódó tekintetét, ahogy magyarázkodnak unokájuknak. Aztán Pali édesanyja riasztotta a beszélgetést:

- Fiam, haza kéne menjünk, mert ebédet kell főzök. – mondta türelmetlenül Palinak.
- Énfelőlem indulhatunk. – vágta rá Pali és felállt a székről, hogy elkezdje a búcsúzást.

Nagyon rövidre fogta szavait, alkalmat nem engedve a keserű ízeknek, aztán megígérte, hogy minden rendben lesz.

- Majd írok. – mondta a lépcsőház ajtajánál még egyszer visszafordulva és intett a nagyszülőknek, aztán édesanyjával karonfogva elindultak a napi piac irányába zöldséget vásárolni a levesbe.

Még a zöldség szerencsére nem volt porcióra osztogatva ebben a hírhedt rendszerben. Hazaérkezésük után átletározták az útra vásárolt holmikat és nekifogtak az ebéd elkészítéséhez. Pali szeretett sűrögni-forogni anyja körül a konyhában, mert hasát is egyaránt szerette. Közben beszélgettek a bepakolásról, az útról és mindenről ami ilyenkor egy anyának eszébe juthat.

- Holnapután este indulsz, fiam, és szeretném, ha figyelmesen előkészítenéd holmiidat. – mondta Palinak, aki ebben a pillanatban az ablakon át bámulta a kint zajló életet – Délután megsütöm a kedvenc zserbódat, te meg gondold át tüzetesen, hogy még mire lenne szükséged.
- Igenis, főnök! – válaszolta Pali viccesen az anyjának – Most szobámba vonulok amíg ebédünk elkészül, aztán szólok, ha kisütök odabent valamit. – mondta mosolyogva és elindult szobájába.

Mintha az elvárásolt kastély egyik termébe lépett volna be, teljesen lebénult a koncentrációképessége. Ágyában hasra fekvé bámulta az íróasztalán porosodó földgömböt és szemet nyugtató színein nyitott szemmel álmódott, talán a megfoghatatlan szabadságról.

Délutánra teljesen felgyorsultak az események. A telefon ötpercenként csörgött az előszobában, mintha összebeszéltek volna az ismerősök. A szomszédok sem fértek bőrükben. Ki és be kosléroztak, pletykaanyagot gyűjteni az újabb bevetésekhez. Nagyon feszültté vált a helyzet, Pali valósággal már idegsítették a tolakodó érdeklődők, s már elege lett a sok sajnálkozásból. Olyan érzése született, mintha nem lenne tökéletes és a világ szeme rajta kémkedne. Talán várta már, hogy elteljen az utolsó nap és indulhasson katonának.

Estére újabb tolongás következett a rokonok miatt, ugyanis Pali indulásának tiszteletére megszervezték búcsúzásképpen az utolsó vacsorát. Persze Pali jobban szerette volna, ha meghitt szűk családi körben zajlott volna le. De hát nem volt kiút, megtörtént aminek meg kellett történnie. Mindenki boldogan üdvözölte, körbetáncolva a túlzásig nyúló szeretettel, aztán a középpontból lassan elkopott. A nagybátyja egy pár pohár bor után már a háborús időkben kizsigerelt gyermekkorát mesélte az asztalnál ülőknek, amely felháborodást váltott ki mindenkiben. Emlégetve volt az orosz fogság, melyet a nagyszülők végigszenvedtek a nyomorúság minden változatában. Észrevétlenül szűrkült el a hangulat, belemélyülve lassan a szomorú nosztalgiazásba.

- Egy percre azért bocsássatok meg! – szólalt meg az addig hallgatózó Pali, asztalfőre ültetve – Azóta is ennek a levét isszuk, minek most a háborús emlékek emlégetése? Holnap este indulok és most emelem a poharam arra, hogy szerencsésen megússzam az egészet.

- Úgy legyen! – helyeselték a vendégek és kiürítették poharaikat.

Közben fogyott a vacsora és az idő is jól eltelt. A mendemondák már az éjszakába vándoroltak, amire Tüske lassan elkezdte sajnálni a sok sajnálkozót. Erőltetve próbálta álcázni fáradtságát, de karikás szemének pislogása árulkodott kimerültségéről. Egy adott pillanatban már a szoba is kezdett forogni vele, aztán elnézést kérve elköszönt a hagyatkozó rokonoktól és szobájába sietett. Rövid időn belül mély álomba merült,

olyannyira, hogy másnap délig aludt egyfolytában. Talán tovább is bírta volna, ha édesanyja nem költi fel.

– Ébredj, fiam, mert katonáékhoz nem fogsz így elérni! – mondta Palinak suttogva.

Az ébresztéssel együtt finom sült illata tódult be a hálósobába. Tüskét inkább a gyomra hajtotta ki az ágyából, minthogy az indulásért aggódott volna. A készülődés zűrzavaros áradata már beindult mire kíváncszorgott az ágyból. Győzött a megmentet húsporció ínycsiklandozó illata.

– Igyekezzél, fiam, mert apád is kell érkezzen a garázsból! Nehogy kihűljön az ebéd, egyszerre kéne ebédeljünk. – mondogatta aggódva az édesanyja.

– Hát mit keres a garázsban? – kérdezte Pali még álmosan.

– Lement, hogy hozza fel a faböröndöt.

– Jaj! – én kell menjek katonának, dűnnyögte és belépett mosakodni a fürdőszobába.

Időközben megérkezett az útitárs koffer formájában méghozzá fényesen csillogó kínai lakattal.

– Itt van, fiam, a társad. – mondta az édesapja, aztán fiának kedvet remélve, megjegyezte humorosan – Ezután akár Bodrinak is nevezhetünk. – erre jót nevetett a család, aztán asztalhoz ültek ebédelni.

A nyugtalanság még sem oldódott fel egészen, mert az öreg Tüske tovább folytatta mondanivalóját:

– Fogjuk komolyra a dolgot! – szólalt meg családfői hangon – Senkinek sincs joga ahhoz, hogy a katonaság leple alatt téged vallatóba szorítson a család belügyei miatt. Megértetted, fiam? – kérdezte aggódva fiától.

– Megértettem, apám. – válaszolta Pali mozdulatlanul figyelve.

– Már elegendem van a hercehurcákból és főleg ebből a rohadt szekuritátéból! – futott ki dühében a nyers igazság édesapja szájából – Úgy képzelem őket, fiam, mint valami döggkeselyű sereget, akik a szagra mindenhol megjelennek. Édes fiam, sajnos eljött az a pillanat, amikor neked is szembesülnöd kell a kegyetlen valósággal. Többet nincs takargatás számodra. Tehetetlenek vagyunk a hatalommal szemben és mindent el kell tűrjünk, magunkba fojtva, a békésebb életünkért. – erre megtelt a szeme könnyel és szóltanul bort töltött három pohárba.

– Az Isten adjon neked, fiam, egészséget, hogy bajod ne essen a messze idegenben.

– Hát áldjon meg mindannyiunkat. – mondta Pali szülei felé emelve poharát.

Aztán nemsokára elkezdődött a ceremónia, amely röpke vitákba bonyolódott. Mindenki saját véleményét nem lehetett egy fabörönd bepakolására erőltetni. Észrevétlenül kapkodott a család és nőttön nőtt a feszültség, melynek, ugyan, sok értelme nem volt, hiszen minden a helyén és a legnagyobb rendben, kéznél volt.

Az idő senkit sem kímélve, indulásra készítette a Tüske családot. Pali kofferének fülét szorongatva lépett ki az ajtón szülei kíséretében este kilenc órakor. Szeptember 14.-ét irtunk az indulás napján. Pártunk-kormányunk áramszünetet rendelt el az energia spórolás érdekében, amely a Tüske családot óvatos tapogatózásra kényszerítette, tömbházuk lépcsőházának sötét birodalmában. Az utcára kiérve már utat mutatott a telehold és néhány járókelő kísértetiesnek tűnő gyaloglása. A család lassan menetelt a nagy állomás irányába, végig a Március 6 utcán, a Dózsa György utca felé. Szóltanul haladtak, mintha senkit sem erőltetett volna a beszélgetés, csak a lépések halk nesze riasztotta csaholásra az ebeket. A városra, mintha átok ült volna sötétség képében, aztán az egyre növekvő zaj jelezte a Dózsa György utca közeledtét, amely fő út lévén az állomáshoz vezetett. Már tisztán lehetett hallani a katonaindulókat éneklő regruták éles csetepatéját. Az utca dűbörgött a „Gábor Áron rézágyúja”-tól, melyet a faböröndösök csoportjai torkuk szakadtából énekeltek. E bűvösnek mondható hangulatban senkinek sem jutott akkor eszébe, hogy tiltott nótát üvölt anyanyelvén és amúgy mindegy lett volna. Így sodródtak Tüskéék az állomásig, ahol már zsúfolásig tele voltak a járdák síró, nevető arcokkal. Mintha egy nagy család találkozája lett volna

megszervezve az állomástéren, egymást üdvözölték az ismerősök, óriási tolongás közben, szinte egyszerre akart beszélni mindenki. Tüskék elvegyültek utat törve a lármázó tömegben, aztán áthaladva az állomás épületén, a peron felé igyekeztek. A kettes vágányon rostokolt egy hosszú szerelvény, melyet kimondottan e célból indítottak, s végállomása Bukarest volt. Közében megszólalt az éles figyelmeztető a hangosbemondóban.

- Figyelem, figyelem! Mindenki hagyja el a vágányokat, mert a szerelvény 5 perc múlva indul Bukarest irányába, aztán egy torz induló elfalcsult dallama után megismételték a figyelmeztetőt.

Pali nehézkesen lépett fel a vagonba bőröndjével helyet foglalni. Egymás lábára taposva nyüzsögtek a fiatalok, kocogtatva koffereiket a szerelvény folyósójának halvány fényében. Elszabadultak az indulatok e fejletlen állapotban, hiszen egyszerre akart majdnem mindenki helyet foglalni. Tüske gyomra összeszorult és szíve a torkában lüktetett. Remegve lépett vissza szüleitől elbúcsúzni. Hirtelen minden és mindenki elhomályosodott előtte, aztán elmelekedést érzett, de szavai már nem tudták elhagyni ajkait. Szülei magukhoz ölelték és szinte egyszerre hagyakoztak a tehetetlenségtől megtört gyermeküknek. A nagy lármától Pali már a szavakat sem értette és mintha az erősödő nótázástól meghipnotizálódott volna, az csengett a fejében hogy „ez a vonat most van indulóban”. Hirtelen megcsendült a szívethasító vonatfütty és megindult a szerelvény. Tüske kikapta magát szülei öleléséből és felpattant a vagonba.

- Vigyázz magadra, édes fiam! – kiáltotta édesanyja visszafojtva könnyeit, mire Pali összeszedve utolsó erejét válaszolt:

- Legyetek nyugodtak, mert vigyázok! – mondta remegő hanggal, aztán integettek egymásnak amíg a sötétség elnyelte a szerelvényt.

Pillanatokon belül már a mezőn kattogtak egyre szaporában a kigyózó szerelvény vaskerekei. Pali még egy utolsó pillantást vetett szülővárosára, aztán leroskadt az ablak melletti ülésre.

EGRY ARTÚR

TÉLIKERT

olajzöld azalea levelek
mint ide-oda mászó bogarak az ágon
cserépanyi vegetáció

egy csésze forrongó fűszeres tea
kis dzsungelem egyéni bája
liánok híján, rendezett

kék virágok, azurit-pikkelyek
ölemben a kézzel festett csészealjon,
jó itt üldögélni

akár a hangya; építgetem bolyom
tücsök énem húrjait hangolom,
ma és holnap hosszú őszre készülök

Budapest, 2008-11-18

Festett lókoponya

BORSI ISTVÁN

Az erdő üzenete

Apró, gyors lábakon szalad körülöttem az idő. A hétköznapiak monotonitása olykor rátelepszik a hétvégére, fontosnak látszó cselekvések sorának egyhangúságával, az életem egy része örökre elhajózik.

Ekkor tör rám elemi erővel az ősi készlet, hogy templomba, a Természet Templomába lépjek, hogy hitet és reményt gyűjtsek az eljövendő időre.

Oda, ahol a nap minden percében áldás osztódik, ezer és tízezer formájában.

Egy ilyen misztikus hely a Börzsöny erdeje, szunnyadó vulkánok, hajnalra újjáéledő párafelhők, völgyeiben csordogáló patakok otthona.

Diósjenő nevű település kúszik lassan feljebb déli lankáin, felszívva a fák áldását, az éltető oxigént. Ez az otthonom. Mégis, mint velem együtt annyian, naponta nem fel, a hegyek közé, hanem le, a taposómalomba utazom, hogy megteremtsem mindazt, amire valójában alig van szükségem. Messze utazom, hogy elfelejtsem az ég madarait, és a mezők liliomait.

De épp e távozás az, mely magában hordja a meg-, és a hazatérés lehetőségét.

Ma ismét hazatértem. Ismét az erdőt járom. A mai nap annyiban más, mint az elmúlt harminc évben, hogy nem jött velem párom, akivel olyan jó megosztani az erdei séta közben felszökkenő örömet. Hol ő, hol én láttam meg egy-egy apró részletet, amely élményt azonnal meg kellett mutatnunk egymásnak. A táj szépségét éppen úgy, mint az erdei élet ezernyi sokszínűségét. Ma ez az öröm hiányzik. Különös belegondolni, hogy az iskolában tanultak nem minden esetben igazak. A múlandó dolgokra talán igaz. De nem így azokra, melyek örökkévalók. A szépség által keltett öröm annál több, minél többfelé oszlik.

Egyedül vagyok, s elindulok az intézet mögötti erdei úton. Az erdő láthatatlan, de szinte tapintható aurája rám tapad, miközben elhaladok az évszázados korú tölgyek, bükkök között. Két, három méter magasságig emelte fel a növekedés futószalagja az egykori kamaszok hirdetéseit. A fák kérgébe vésett szívekbe bezárt „örök” szerelmek nyomait. Ki tudja, hol vannak az érzések. Hol van az ifjúság? Amit végtelennek éreztek akkor, nem ért-e máris véget az erdei túra után, vagy szakított szét két világháború, kiknek mérges porát réges-rég magába fogadta az Anyaföld?

Eme fák, tanúk. Bár sokukkal elbánt az idő, villámcsapástól a földre rogytak, vihar csavarta ki őket gyökerestől, mások még állnak, magukban őrizve társaik emlékezetét. Az avaron a nyári napfény özgida bundát rajzol, melyben az erdei rigók harsányan férges után kutatnak. Az erdő alját hol nehéz, gombaszagú párák uralják, hol pedig az oly kedvelt erdei szamóca harsány, semmihez nem fogható illata lengi be. Szedek is otthonra, hogy vihessek valamit haza ebből az élményből. Az óriás tölgyek egyikén harkályok, cinegék, csúszkák és egyéb odúlakó madarak szidalmazták, a nyakukat teljesen körbe forgató, egykedvűen, nagy szemekkel nézelődő fülesbaglyok idei fiókáit, távozásra utasítva őket a saját lakófájuktól. Odébb harkályapa veri a dobot, majd mikor én is ütögetni kezdem egy fadarabbal a jeladó fáját, harciasságában csaknem a fejemre száll.

Látom és érzem az életet. De látom és érzem a halált is. Ámde itt, ez a halál nem emberarcú, siratós, költekezős, örökségi háborús, hanem az élet tevékeny része.

Ezen az erdőreszen a fűrész ritka vendég. A fák itt állva hálnak. Levetik magukról mindazt, ami súlyos, nehéz. Belsejükben megannyi odúban számos madárcsalád, mókus, nyest éli életét. A kéreg alatt szarvasbogarak óriási lárvái rágják ujjnyi járataikat. Még nevelnek némi makkot, hogy belőle szarvasok és vaddisznók téli elesége lehessen. Hatalmas, olykor jóízű gombák teremnek a halódó tönkökön. Az élet belőlük folyamatos áramlással lép át az újabb életformákba. A földre rogyó testüket magukba szívják a napfénytől megittasult csemeték. Az így keletkezett nyílás változatos élőhelyet kínál az erdőlakóknak.

Az, aki így hal meg, életet, örök életet nyer. Átadva, megsokszorozva azt, amit valaha magáénak tudott. Miként egykor a Föld természeti népei, vagy igazi gazdái, a bölcs parasztemberek tudtak. Az ő szemüktől még nőtt a vetés. Az ő belégzésük egybeesett a fák és a füvek kilégzésével.

Mára az élet átváltozását csak egyirányú kapunak látjuk, mely neve a Halál. Amely –szerintünk- végleges és fájdalmas. A kórházak rideg, embertelen gépei kísérik az utolsó útján a haldoklót. Pedig a Természet valamennyiünket úgy alkotott, hogy távozásunkkal az élet megannyi csírájának táplálékot, örömet nyújthassunk, még poraink által is, miként a tölgyek teszik.

Amíg így szemlélődöm, lassanként szavakba kezd formálódni bennem valami egyre erősödő érzés. Valami, ami hasonló, mint amit eddig tapasztaltam, amikor a Természetet befogadtam, csodáltam.

Ezidáig, mikor társasággal, családdal voltam a lombtemplomban, minden értékest, érdekeset meg akartam osztani másokkal. Ez hozzá tartozott az örömhöz, sőt növelte azt.

Most, ami új nekem, hogy erdőnyelven szól hozzám minden egyes kavics, fűszál, madárdal, szélsuhogás. Az élők és a holtak egyaránt. Rájöttem, hogy az Élet szól mindegyikből, mely az Örökkévalóság dalát játssza a maga hangszerén.

Ezidáig mindig én akartam megosztani másokkal az élményeimet, mely hangoskodásomban nem értettem meg az erdő teljes üzenetét. Ebben az egyedüllétben érthettem meg azt, hogy sehol és soha sem vagyok egyedül. Valamennyien, a Föld minden teremtménye ezernyi szállal át- és átfolyunk, hatolunk egymáson, az idők kezdetétől, az idők végezetéig.

Mostani sétám során értettem meg, hogy a Lét az, ami meg kívánja osztani örömét, élményét minden létezővel, minden formával. S e megosztástól csak egyre, csak egyre gazdagodik.

Mert minden hamis, amit ha elosztunk, fogy.

De minden igaz és örökkévaló, amit ha elosztunk, csak gyarapszik.

Ezt súgták nekem 2008 nyarán a diósjenei fák. Az élők és a holtak egyaránt.

PONGRÁCZ ÁGNES

Ahol én élek

Ahol én élek,
a lányok szoknyában járnak,
a fiúk vagányak,
vakmerő szívükben küzdelem.

Ahol én élek,
isznak akác-bort,
és kaptárban tartják a méheket,
a rajt kassal befogják,
majd szánkózva töltenek fehér telet.

Ahol én élek,
a szerelmet pirossal írják,
Rózsámnak becézik a hölgyeket,
ahol én élek,
a világ megállt már,
szörnyű rabságát mosolyba zárta,
és tovább egy lépést sem mehet.

Ahol én élek,
azon
a kicsiny-kicsiny helyen,
szeretik egymást,
tisztelik egymást...
az emberek.

Szövött karkötők

GERE JÁNOS

Szervusztok gyerekek!

Csend legyen, hogyha kiáltok!
A Télapó szól most hozzátok.
Messze északról jöttem én,
Ott javában áll a tél.

Minden ablak jégvirágos,
És ha a szakállam megrázom,
Nagy pelyhekben hull a hó,
Mert szánkázni csuda jó!

Mint a szélvész, röpül a szán.
Fiuk, lányok énekelnek,
Minden reggel óvodába, iskolába
Kipirulva vígan mennek.

Remélem, Ti is jól tanultok,
Akik jártok iskolába, óvodába,
Óra közben nem hallatszik
Az utcára ki a lárma.

Elárulom, hogy álruhában
Én errefelé gyakran járok,
Bizony, szomorú a szívem,
Hogyha rossz gyermeket látok.

Elfáradtam a hosszú úttól, s a beszéd-től.
Lepihennék már egy székre,
Szépen kérlek, játsszatok most
A Télapó örömére!

******(szünet)******

Nagyon szép volt e kis műsor,
Kicsiknek, nagyoknak köszönöm.
Vidám gyereket látni,
Nékem mindig nagy-nagy öröm.

Mielőtt még útra kelnék, arra kérlek
Jók legyetek, ígértek? Fogadjátok?
No, ha így lesz, most egy évre,
Ismét eljövök hozzátok!

És most gyertek búcsúzásul
Akik előbb szerepeltek,
Aztán mind-mind szép sorjába
Ajándékot adok nektek!

Indán csörgő

BEMUTATJUK

Balog István

1951 - a borok, valamint nemkülönben a férfielemek ugyancsak kiváló évjárata (még egy pár évig). Ezen év csodálatos júliusi napján, Emese és Sarolta napon megtörtént a csoda: 5.-e volt, hajnali 05.30-kor Békésen, 4700 grammal világra jött egy későbbi nagy hivatásos vadász, majd világutazó és kiváló természetvédő - a Rák jegyében.

Kora gyermekkorában megmutatkozott az állatok, a természet iránti rajongása. A családi ház udvarán sorban váltották egymást a befogott, hazavitt állatok: mocsári teknős, csigák özöne, vízisikló fészekalj, elárvult fiókák, ürge, menyét, gyíkok, stb., stb. A melléképület padlásán a különböző galambfajták tenyésztés mellett. Elmaradt a csúlis időszak, viszont jöttek a konfliktusok a srácokkal, akik pl. a vasúti sínre akarták kötni a békákat. Majd egy alkalommal bizony nem kis riadalmat okozott, amikor a lakáshoz közeli vasútállomáson a talpfák kezelésére szolgáló bitumentároló medence poros felszínén körbe, a fal mentén kétségbeesetten köröző sünnel megmentésére a nyolc éves természetrajongó beleereszkedett a medencébe, de pár lépés után a meleg nyári napon megolvadt bitumen fogságába került. Mire megjött a segítség a szigorú atya személyében, már majdnem térdig fogta a bitumen, amelytől nagy fájdalmak árán sikerült megszabadulni, odaveszítve a fehér térdzoknikat, szandálokat. De a sünnel megmentés!

Vége lett az általános iskolai tanulmányoknak a Békési I. sz. Általános iskolában, ahol már a második osztály alatt megfogalmazódott benne a kipróbált dohányzás iránti ellenszenv, mely végigkíséri életét. A középiskolai tanulmányok a békési Szegedi Kis István Gimnáziumban kezdődtek, majd egy év után a békéscsabai Közgazdasági Szakközépiskolában folytatódtak, ahol 1969-ben bekövetkezett az érettségi. (Közben ekkor más, a későbbi életében meghatározó esemény is történt.) A soproni Erdészeti és Faipari Egyetemre a sikeres felvételi ellenére a család felbomlása, valamint az anya betegsége miatt nem ment el, így viszont következett az akkor még kemény katonaság Csongrádon és Baján, műszaki alakulatnál. Előtte, utána pedig a főpénztárosi, könyvelői munka a békési Egyetértés Mg. Termelőszövetkezetnél - és közben a szerelmek.

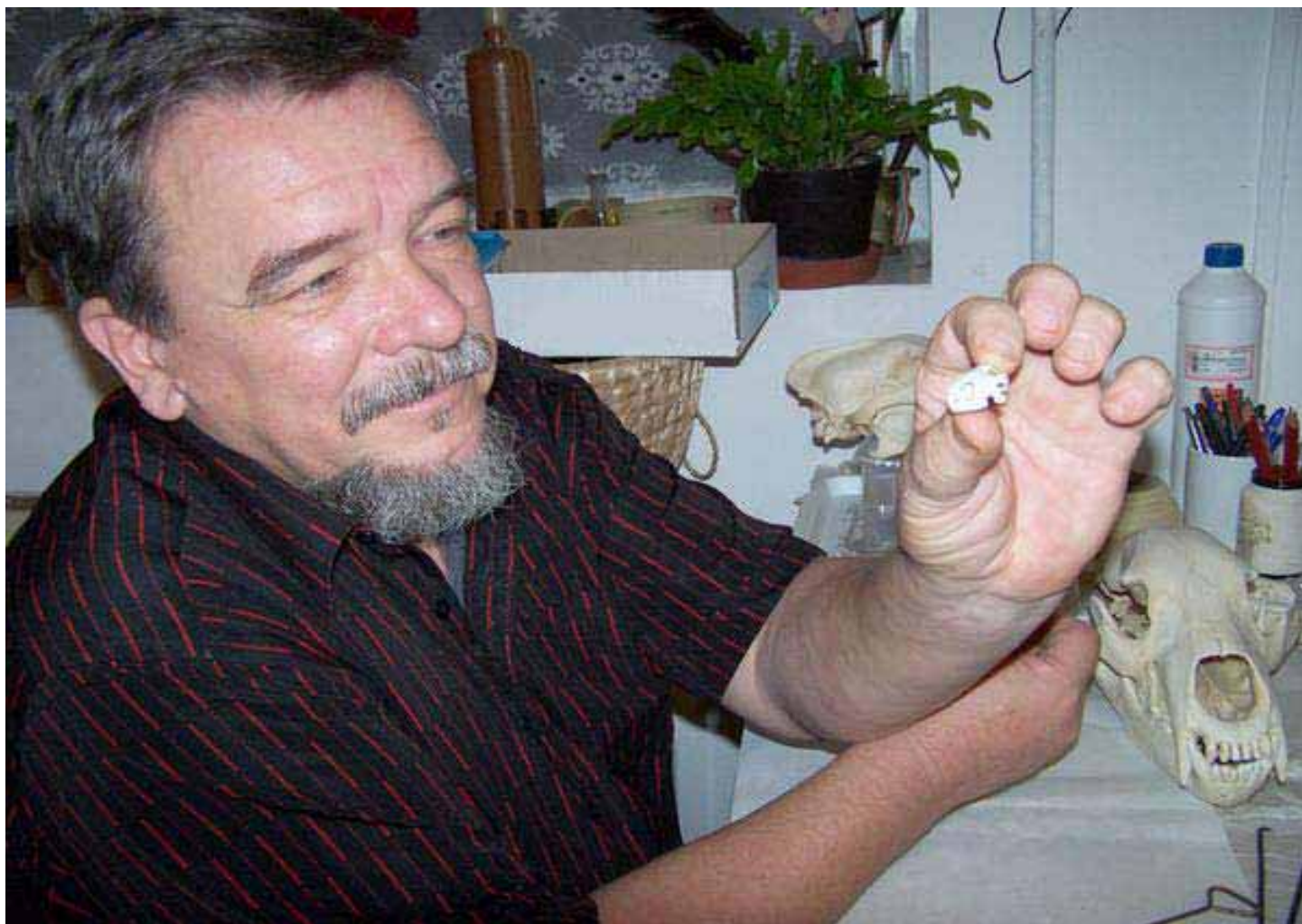
Aztán egy meghatározó lehetőség, a Soproni Erdészeti Egyetemen beindult a Felsőfokú Vadgazdálkodási képzés, melyre a korábbi sikeres felvételi kapcsán felvételt nyert, miután a korábbi elegáns, fekete volgás állást feladva, gumicsizmás-biciklis vadőr, hivatásos vadász lett a békési Október 6. Vadásztársaságnál.

Államvizsga 1974-ben, majd a hivatásos fővadászi állások sora: Kevermes, Mezőkovácsháza, majd Somogy megye - nagy reményekkel - Kisbárapáti, onnan Túrkeve (Szolnok megye), végül Szabolcs-Szatmár-Bereg megye - Mátészalka. (A hiv. vadászok alkalmazásából adódó ellentmondások e hivatásnál okozták a legnagyobb migrációt.) Közben egy-egy mellékvágány, majd végül a hivatásos vadász állást csalódottan elhagyva a természetvédelem elhivatott munkása lett.

Meg lett alakítva általa a TRIDEA Természet- és Környezetvédelmi Egyesület és Regionális Oktatóközpont, felvállalva a természetvédelem és környezeti nevelés témakörét. E tevékenységért több kitüntetés birtokosa lett az egyesület és alapítója, vezetője. (Ha már kitüntetés: megkapja a Környezetvédelmi miniszter elismerő oklevelét, a KOKOSZ belső kitüntetését az Enikő-díjat, illetve megkapja a NIMRÓD Vadászérem kitüntetését is, hivatásos vadászok természetvédelmi oktatásáért.) A KOKOSZ - a Környezet és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége alapítója és alapítás óta vezetőségi tagjaként, a Magyarországi Erdei Iskolák Érdekegyeztető Tanácsának tagjaként elhivatott hivatásos természetvédőként szolgálja ezen "ügyet".

Közben részint a hivatáshoz kapcsolódóan nyolc alkalommal szervezett expedíciót Belső-Ázsiába, Szibériába, a Bajkál-tóhoz, négy alkalommal Mongóliába, valamint Kínába, Kazaksztánba, Gróf Széchenyi Zsigmond századik születésnapján Kelet-Afrikába - Kenyába, Tanzániába, emléket állítva a legnagyobb magyar vadásznak.

Közben két alkalommal az USA is úticélja volt, megismerve öt állam életén keresztül annak mindennapjait természetvédő szemmel, betekintve egy cseppet a cherokee indiánok életébe is. Nem mellesleg két, 1983-ban született ikergyermek édesapja.

Balog István egy apró teknőskoponyával

-Már első találkozásunkkor éreztem, nekünk még sok közös dolgunk lesz ebben az életben. Te hogy emlékszel vissza erre?

Bennem is ez az érzés alakult ki, különösen a hosszú és tartalmas beszélgetésünk után. Van az embereknek egy - sajnos nem túl számottevő - rétege, kik alkalmasint önzetlenül is akarnak tenni, felvállalni bizonyos feladatkört, s azt legnagyobb tudásuknak, lehetőségeiknek megfelelően maximálisan képviselni. Úgy gondolom én mindkettőnket e csoportba sorolhatom. A vélhetően hosszú és tartalmas együttműködésünkben pedig igen nagy szerepet kaphat az érdeklődési köreink közötti azonosságok sora és úgy gondolom, emberi töltésünkben fellelhető hasonlatosság is.

-Mostani számunk egy szinte minden tevékenységedre kiterjedő életrajzot is közöl rólad. Mit tennél még ehhez hozzá?

Talán annyit: kérem fogadjanak el, fogadjanak be előítéletek nélkül a helyiek, vagy a nálamnál régebbi „gyüttmentek”. Magam elsősorban a természetvédelmi -, zöld oktatás területen szeretnék igen sokat adni az új környezetemnek, és elsősorban a felnövekvő nemzedéknek, de igyekszem aktívan beilleszkedni Rétság és a térség kulturális és közéleti tevékenységeibe is.

-Hogy érzed magad fogadott megyében, Nógrádban, választott falvadban, Felsőpetényben?

November 01-én volt két éve, hogy a magánéletemben beállt változás után a térségbe kerültem, és igen hamar nagyon közel került a szívemhez mind a Cserhát, mind a Börzsöny, természeti adottságaival, épített környezetével, kulturális értékeivel és embereivel egyetemben. Jól érzem magam a bőrömben itt, ebben a számomra rendkívül ingergazdag természeti környezetben, megtaláltam a helyem, munkáimmal, tevékenységemmel (úgy gondolom) kezdek ismertté, szakmailag elismertté, emberileg elfogadottá válni.

-A Börzsönyi Helikon e havi számát a te, az indián- és más természeti népek kultúrája ihlette tárgyakkal, faragásaiddal, festményeiddel, bőrtárgyaid képeivel díszítettük. Az általad készített tárgyak sokfélesége (még akkor is, ha nagyon szépen kivehető az irányultságod, érdeklődésed) azonnal generál egy kérdést bennem: Nem érzed, hogy egyféle dologgal foglalkozva „messzebbre” juthattál volna?

Lehet igazad, de talán a változatosság is gyönyörködtet és készlet a tartalmas, eredményeket is felvonultató tevékenységre, vagy másként fogalmazva, talán nem vagyok alkalmas a hosszú távú egysíkú munkára.

Mindig is az ősi kultúrák, a természeti népek egy-egy csoportja, azok élete, mindennapjaik, múltjuk-jelenük, néprajzuk érdekeltek elsősorban a természetben, és az állatokon kívül.

Így maradt meg a mély és tartalmas érdeklődés Észak-Amerika őslakói, történelmük és kultúrájuk iránt, illetve Belső-Ázsia természeti, pásztorkodó életmódot folytató népcsoportjai iránt. Ha pedig valakiben megfogalmazódik a kérdés, miért e két oly távoli kultúra? Nos, ha belegondolunk nagyon is közösek ezen kultúrák alapjai.

Az utóbbiaknál ráadásul az ősmagyarsággal kapcsolatos kutakodás, a párhuzamok megtalálása, az ilyen irányú időutazások tétele is elvarázsolhat.

-A természet megismertetése, a természeti és az épített környezet védelmének fontossága, annak szükségességének megismertetése teszik ki fő tevékenységi körödet. Milyen módon jutsz el a célközönségedhez?

Természetesen elsősorban a fiatalság környezeti nevelésével foglalkozom, hiszen rajtuk keresztül a szüleik, nagyszüleik is elérhetőek lesznek, de bármely korosztály, közösség rendelkezésére állok kérésükre, illetve a szervezett programokon keresztül.

Folyamatosan kialakítás alatt áll az általam kínált lehetőségek kiajánlása, megismertetése a térségben. Bármely iskolai rendezvényhez, jeles napok programjainak kiegészítéséhez szívesen csatlakozom, akár átvállalom megrendezésüket is.

A gyermekeket elsősorban a rácsodálkoztatás eszközével kívánom elvarázsolni, melyben a technikai háttér mellett elsősorban a kitűnő felszereltség és az ugyancsak páratlan gyűjteményi háttér is segíti munkámat.

Kérem az intézményeket, használják ki az általam kínált lehetőségeket, legyünk partnerek a fiatalság környezeti tudatformálásában.

-Kézműveskedsz is. Miket tartasz fontosnak a mai fiatalsággal megosztani tudásodból? Vagy szerinted elég csak irányt adni érdeklődésüknek?

Nagyon kedvelem a vésőket, vagy egyszerűen a késeket, velük természetesen a faragás sok formáját, de az agyag, a ráfia, a fonalak és sok más természetes anyag is szoktak engedelmeskedni az ujjaim által diktált akaratomnak.

A táborokban, erdei iskolai és más programokon elsősorban szeretném én is megismertetni a gyerekekkel, a fiatalokkal az alkotás örömeit, felszínre hozni a bennük rejlő művészi hajlamot, szépérzéküket, kreativitást, kezeikben rejlő ügyességet.

A tartalmas időtöltés irányába kívánom őket kimozdítani a meglehetősen zárt és egyre szűkülő világukból, rögzült mindennapjaikból, negatív irányba mutató szokásaikból.

-A Rétsági Kilátó Kulturális Egyesületben hamar barátokra találtál. Milyen terveid, céljaid vannak ezen egyesületen belül? (Gondolok itt olyanokra, hogy tervezel-e ezen a vidéken is festőtáborokat, más művészeti táborokat?)

Nem csupán a nevezett egyesületben találtam társaságra, barátokra, több közösségben is egyre otthonosabban érzem magam. Ismerkedem a civil szférával -, az önkormányzatokkal is, hiszen az említett tevékenységi körök eredményes vitele nem képzelhetőek el ezen kapcsolatrendszerek nélkül. Már a következő évben tervezem tematikus táborok (pl.: természetvédelmi-vadászati-erdészeti tábor), illetve erdei iskolai programok szervezését. Ezt elsősorban Kemencén, de más helyszíneken is. Azért elsősorban Kemence, mert az Ipoly Erdő Zrt. Kemencei Erdészetiében a Domszky Pál Erdészház Erdi Iskolája az én munkám alapján vált minősített erdei iskolává, és szoros együttműködés van köztem és a zrt. között az ebben rejlő lehetőségek kiaknázása terén.

Nem mondtam le azon tervemről sem, hogy a lakóhelyváltásom után megszakadt művészeti -, alkotótáborok sorát is folytassam, melyek hat sikeres nyarat éltek meg a Kraszna mentén. Itt a térség fiatal tehetségei adhatnának egymásnak randevút a profi és amatőr művészekkel, a korábbi gyakorlatomnak megfelelően szolgálva ezzel is a művészeti, kulturális életünk színességét, a fiatal tehetségek felkarolását. Keresem a megoldást, az anyagi háttér megteremtésének lehetőségét.

-Bejártad a világot. Nem csábított soha maradásra más népek kultúrája?

Jaj, dehogynem! Hiszen a megszervezett expedíciók, utak alatt igazából csupán belekóstolni tud az ember a tapasztalt csodákba, még ha egy-két hónaposak is azok az utak.

Igen, szívesen töltenék fél-, egy évet, vagy hosszabb időt is akár Szibériában, Belső-Ázsiában, Mongóliában, Afrikában és sorolhatnám, de ennek az anyagi fedezetéről még talán álmodni sem mernék, nincs realitása.

Olyan lehetőséget találni pedig, mely ezt lehetővé tenné, igen nehéz, szinte reménytelen, de nincs eleve elvetve a gondolata.

-Világjáró útjaidról rengeteg élménnyel tértél haza. Előadásaid hatalmas képanyaga, és még hatalmasabb tudásanyaga közkinccs lehetne. Milyen terveket dédelgetsz, hogy nagyobb közönség elé is kerülhessenek kész anyagaid? Könyveket, filmeket tervezel-e készíteni?

A megvalósított utak hozadékeként igen jelentős álló-, és mozgóképi-, tudományos anyag, fordítás, jegyzet van a birtokomban, melyek egyrészt továbbra is alapját képezik a sok-sok előadásnak, kiállításnak, publikációnak, másrészt valóban tervezem egy könyv kiadását, melynek írását elkezdtem – a Bajkálról és Szibériáról - és ugyancsak cél egy fotóalbum esetleges kiadása is.

Az ez évi utunkon készített mozgóképi anyag úgy néz ki, elfogadható referencia anyagnak minősült ahhoz, hogy jövőre egy filmes stábbal esetleg kétszer is kiutazzunk a térségbe (nyáron Mongóliába és a Bajkálhoz, illetve ősszel ismét az Altájba) film forgatása végett, mely anyag alkalmas lehet a múlt anyagával együtt egy színvonalas dokumentumfilm(sorozat) elkészítéséhez. (Ezt még nem szeretném elkiabálni.)

Több kiállítási anyagot is el kívánunk készíteni, részint vándoroltatásuk, részint az oktatás segítése végett.

-Tudom, hogy hatalmas tárgyi gyűjteményed szaporodott fel az évek során. Mi ezzel a gyűjteménnyel a terved? Vársz-e segítségre, és kiktől vársz segítséget ez ügyben, mert gondolom múzeum alapítása erőd feletti feladat. (No, nem lelkesedésed, hited, inkább az anyagiak hiányoznak ehhez, ha jól sejttem.)

A múzeum talán túlzás, de valóban hatalmas zoológiai, ásvány és kőzettani, tengeri, életjel és egyéb összetevőkkel bíró gyűjteménnyel rendelkezem. Ez alkalmas lehetne arra, hogy a térségben egy működő természetvédelmi - akár regionális - oktatóközpontot hozzunk létre.

Ez nem csupán a gyűjteménynek adna helyet, hanem rendszeresen fogadhatná a különböző korosztályok érdeklődő fiataljait a színes foglalkozások sorával, helyet teremtene a rendhagyó biológia-, és egyéb órák tartásához, közletről-távletről érkező csoportok számára is. Tehát egy élő és ismétlem, komplett foglalkozási formák sorát kínáló, működő oktatási központtá válhatna. Ehhez keresem a partnert, a megoldást, és ajánlom fel az említett gyűjteményt, a sok száz darabos szakirodalmat, a több ezer kiadványt, a birtokomban levő bútorzatot, tárlókat, s egyebeket a térség ökológiai oktatásának segítésére a magam több mint húsz éves természetvédelmi oktatási tapasztalatával egyetemben.

-Mivel foglalod el magad a hosszú, téli estéken? Mik azok a foglalatosságok, amik megnyugtatnak? (Ha jól tudom, koponyák preparálásával sok időt töltesz.)

Ez a tél az említett könyv megírásáról kell hogy szóljon elsősorban, de nagyon jól tudod, hogy valóban az – elsősorban kisemlős – koponyák kikészítése az egyik legkedvesebb elfoglaltságom, mely koponyák a munkám nyomán immár hófehéren a gyűjteményt gyarapítják, szolgálják a biológiai oktatást általam, illetve szerte az ország iskoláiban, oktatóközpontjaiban.

Rendkívül megnyugtató, és nagy hozzáértést, türelmet kívánó -, számomra egyben valóban kikapcsolódást, speciális relaxációt jelentő tevékenység.

Máris szeretném gyorsan előre bocsájtani, hogy egyetlen állat sem kerül elpusztításra azért, hogy a kezem alá, a gyűjteményembe kerüljön. A kapcsolataimon keresztül vadászoktól, alkalmanként állatkertekből, vagy a természetben elhullott, gépkocsik által elütött állatok tetemei, koponyái kerülnek a birtokomba – szigorúan a természetvédelmi előírások messzemenő betartása mellett.

-Szoktál-e álmodozni még nem látott tájakról, emberekről? Hová szeretnél még eljutni életedben? Vagy megelégedsz még egy-két úttal „szerelmedhez”, a Bajkál-tóhoz?

Igen vannak terveim, reméljük legalább egy része túllépi az álmok kategóriát. Természetes, hogy a Bajkálhoz még egy-két alkalommal vissza akarok térni, már jövőre is, illetve 2010-ben az első expedíció húsz éves évfordulóján korábbi csapattársaim közül párral, és Belső-Ázsia továbbra is úti cél. Kelet-Afrikába ugyancsak szeretnek még egyszer eljutni – nem vadászni!

Nagyon vágyom az USA, Alaszka és Kanada indiánjai között természeti környezetében is hosszabb időt eltölteni, meglátogatni a messze észak rozmárijait, pézsmatulkait, és átszeli Ausztráliát. Azt hiszem, ez utóbbiak egy része az álmok kategóriájában maradnak.

-Milyen volt a legutóbbi utad, amit Valkó Gyulával tettél meg? (Talán emlékszünk még, Valkó Gyula festményei a Börzsönyi Helikon 2007/júniusi számában voltak láthatóak.)

Csodálatos altáji őszben ismerkedtünk a Gornij Altajszk Köztársaság Magyarországnyi területének tajgai, sztyeppi övezeteivel, azok élővilágával és természetesen a lakossággal, annak életkörülményeivel, az altáji, a kazak, a merkit és az ujjur emberek hétköznapijaival, valamint az itt élő emberek történelmével, őstörténetével. Ez az út egyben volt a múlt folytatása, a rég megfogalmazott céloknak megfelelően, illetve egy vélhetően újabb fejezet nyitánya.

Ennek és a többi útnak, expedícióknak a részletesebb leírása, ismertetése, egy-egy kiragadott téma kibontása a jövő feladata lesz.

Ha érdeklí az olvasókat, a Duna TV web-lapján megtekinthetik az október 18-i Equator Klub adás felvételét, mely az expedíciókról készült.

-A novemberi fotókiállítás után mit és hol láthatunk/hallhatunk tőled?

Ahogy említettem, azt szeretném, ha minél több iskolában átadhatnám ismereteimet az általam megismertekről

– jó úton halad e kapcsolatkiépítés. A fotókiállításunk anyaga a tervek szerint Győrbe, Békéscsabára, Kiskőrösre vándorol. Még a télen szeretném, ha folytatódna a diavetítéses előadások sora a hosszú téli estéken a korábbi expedíciókat megismertetve, és más témákat is felkarolva. (Ennek volt első eseménye az idei Föld Napján a Gróf Széchenyi Zsigmond Kelet-Afrikai Emlékexpedícióról tartott diavetítéses előadásom, mely programnak igen kedves vendége Mangi asszony volt, a legnagyobb magyar vadász özvegye, aki jelenlétével tette bensőségesé a programot, emelte az est színvonalát, hangulatát.) A HTM-ben és a Világjáró Magazinban van leadott anyagunk, ott várhatóak publikációk a következő hónapokban.

-Januári lapszámunktól rendszeresen jelentkezel természeti népek kultúrájának, életének, népi művészetének bemutatásával, természet-, és környezetvédelmi kérdésekkel, Nógrád megyében élő állatok bemutatásával. Mit vársz ettől a sorozattól?

A megbeszéléseink alapján elsősorban a Cserhát és a Börzsöny élővilágát szeretném bemutatni az olvasóknak a „Most látható a természetben” rovatban, illetve igyekszem a madárvédelem aktuális kérdéseivel, praktikáival, a természetvédelem sok más témakörével is foglalkozni. Csupán mindezek mellett kívánok más, távoli tájakra kalandozni – mintegy a „Globális Szemlélet” szellemében is.

A célom mindenképp az ismeretanyagon keresztül a közlés, a figyelemfelkeltés, az említett rácsodálkoztatás és egy ici-pici tudatformálás, részint játékos formában is.

Kérem a céljaim elérése érdekében a leendő kedves olvasók együttműködését, aktív segítségét hozzászólásaikkal, javaslataikkal, kérdéseikkel, melyeket előre köszönök.

-Köszönöm válaszaidat s kívánok minden Börzsönyi Helikont olvasó nevében sok erőt, kitartást, és még sok-sok szép élményt neked.

Én köszönöm a beszélgetést és a lehetőséget.

(A bemutatót, a riportot készítette Karaffa Gyula.)

KARAFFA GYULA

Téli rege

hó ellepte téli dombok
varjú tollászkodik éppen
nem is tudom mért borongok
áram zizzen fenn a légben
kutya vonyít hívón kérõn
lucsok csorog bundájáról
kóbor dala égig érõ
megfeledkezett magáról

hólapáton hólepel
hószongora énekel
hó a fákon
hó az ágon
hó a világ hóember

hóha mondja a kocsis
hahó válaszol a szél
meleg bundát tûzhelyet
óhajt közben úgy remél

itt a tél itt a tél
a hidegtõl bolond fél
tele van a kamra rég
rõzse pattog tûz az ég
hazaérnek nemsokára
boldogságnak nagy az ára
vizes a bak ruha csurran
kapca alatt a tél surran
mikor jön az este már
hess te varjú
hess madár

Indián-motívumokkal festett bőr (részlet)

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

Harmadik álom

Az én utam nem a te utad...1

„Az én utam nem a te utad”¹, ezt János mondta neki² a hetedik napon³, miután feltűnt neki⁴, milyen ridegen bánik vele⁵, nem úgy, mint a többi tanítványával⁶, sőt, mintha azt akarná, hogy menjen el⁷. Ekkor tette fel neki a kérdést⁸, hogy akkor miért fogadta őt a tanítványává⁹, amire ez volt a válasz¹⁰.

A te utad nem az emberek útja...2

Mikor tovább faggatta¹, hogy akkor mi az ő útja², azt válaszolta, hogy erre magának kell rájönnie³, „...de sose fogsz rájönni, ha az emberek közt maradsz⁴, hanem csak magányosan elmélkedve⁵”. Ezért aztán kivonult a pusztába⁶, huszonegy napig ment egyfolytában⁷, tápláléka a puszta vadjainak a tápláléka volt⁸, szomját poshadt vízzel oltotta⁹, később már a saját vizeletével¹⁰.

Jelenések3

Ekkor a kövek már feltörték a lábát¹, hogy nem is a test, hanem a lélek vitte előre², a kegyetlen nap kiszítta az életerejét³, testét fájdalmas hólyagok borították⁴, szemét kimarta az izzadság⁵, amely a homlokáról a szemébe folyt⁶. Ekkor jelent meg a Sátán⁷, egy jóltáplált kereskedő képében⁸, aki gazdagon megrakott karavánjával⁹ ment arra¹⁰, és mikor megpillantotta a földön fekvő alakot¹¹, megállította a luxuscikkek súlyától rogyadozó teherhordó állatait¹². Odalépett hozzá¹³, és a pusztaságban heverő kövekre mutatott¹⁴: „Ha az vagy, akinek hiszlek¹⁵, változtasd ezeket a köveket kenyérré!¹⁶” Felemelte a fejét, de csak artikulálatlan hangokat tudott kiadni¹⁷.

A parancs4

Ekkor magához intette a szolgáit¹, hogy kötözzék az idegent az egyik teherhordó állatra², és mikor a szolgák közül valaki megjegyezte³, hogy az idegen meghal⁴, hogyha nem adnak neki inni⁵, megtiltotta neki⁶, hogy inni adjon az idegennek⁷, ráadásul mindenkit megfenyegetett⁸, hogy halálra korbácsoltat bárkit⁹, aki megpróbál enyhíteni az idegen szenvedésén¹⁰.

A próba5

Esteledett, mikor egy nagy hegyhez értek¹, és a kereskedő megparancsolta², hogy a hegy lábánál táborozzanak le éjszakára³, ő pedig odalépett ahhoz az öszvérhez⁴, amelyikre az idegen volt felkötözve⁵, és elindultak, fel a hegyre⁶. Nyaktörő kapaszkodókon vezetett az útjuk⁷, égig erő csúcsok, szédítő mélységek közt⁸, elég lett volna egy rossz lépés⁹, vagy hogy megcsússzon az öszvér lába¹⁰, és ott zúzzák magukat halálra a mélyben¹¹. Felértek a csúcsra¹², a kereskedő leoldozta az idegent az öszvérről¹³, majd talpra állította¹⁴, és elvezette a csúcs pereméig¹⁵, és kényszerítette, hogy nézzen fel az égre¹⁶.

A látomás6

Az égbolton már teljes pompájában ragyogott a hold1, előtte felhők vonultak el2. Lassanként csodálatos jelenség bontakozott ki3. A Hold kikerekedett képe és az előtte elvonuló felhők csodás fény-árnyék játékából4 varázslatos képek alakultak ki5, amelyek megelevenedtek6. Először őrjögő tömeg előtt rémült, a félelemtől félig ájult embereket tereltek egy porondra7, ahol kiéhezett fenevadak vártak rájuk8, és rögtön rávetették magukat a szerencsétlenekre9... A kép most váltott10, és két sereg nőtt ki a semmiből11. Mindkét sereg harcosai csillogó páncélban12, de az egyik oldalon fejkendős harcosok voltak13, akik vadul rázták fegyvereiket, pompás ménjeik táncoltak alattuk14, míg a másik sereg komor fegyelmezettséggel állt a dombtetőn15, szinte érezni lehetett, ahogy megfeszült idegekkel várakoznak a harcosok a jelre16, amire majd mindent elsodró fergetegként lezúdulnak a völgybe17. A harcosok köpenyén különös ábra18, azokra a keresztekre hasonlít, amiken a rómaiak szokták ellenségeiket kivégezni19. Mielőtt azonban a két sereg összecsapott és a harcosok egyetlen véres folyóként hömpölygő masszává olvadtak volna20, a képnek hirtelen vége szakadt21, hogy átadja a helyét egy másik, sokkal szörnyűbb képnek22.

A történelem tébolya7

Csonttá soványodott férfiak, nők és gyerekek vonszolták magukat a kígyózó sorban1, amely nem akart véget érni2, akárcsak az ő szenvedésük3. Mert minden arcra rá volt vésve a szomorú szenvedés4, a reményt vesztett beletörődés5. Időnként valaki kidőlt a sorból6, lerogyott a földre7, és nem mozdult többé8. Az örök ilyenkor a földön fekvőhöz léptek9, és módszeresen agyonverték10, miközben a kígyó ugyanúgy vonszolta magát tovább11, és a sorból senkinek se jutott eszébe, hogy egy pillantást vessen társára12.

Felszólítás8

Ekkor megszólalt mellette a kereskedő1, most szinte barátságosan csengett a hangja2: „Nos, látod az emberiség és néped jövőjét3, amit eszméid idéznek rá4? Most még megteheted5, hogy megelőződ mindezt6. Lépj egyet7, vedd a mélybe magad8, és megmented az emberiséget9!” A hang lágyan zengett, megnyerően10, és a fülébe suttogott szavak oly meggyőzően hangzottak11, hogy már-már megingott12. Talán csak egy erősebb széllelés kellett volna, hogy az irdatlan mélységben halálra zúzza magát13, de a máskor viharos szél, ami idefent fűjt14, most csodálatosképpen alig lengedett15, és mikor egy pillanatra megingott16, mintha egy kéz nyúlt volna utána17, amely visszatartotta18.

Megtört varázs9

Megfordult, visszabotorkált az öszvérhez1, csak hogy az ereje cserbenhagyta, és összeesett2. Egész éjjel ájultan hevert3. Csak hajnalban tért magához4, amikor a táborban már javában folyt az élet5, a szolgák a teherhordó állatokat málházták fel6, szitkozódások hallatszottak mindenfelől7. A kereskedő jelent meg a sátor nyílásában8 és hozzá sietett9, aki ott feküdt saját mocskában10. Intett a szolgáknak11, hogy kötözzék vissza az öszvér hátára12. Ezután az egész tábor megreggelizett13, csak ő maradt étlen-szomjan14, mert senki se merészelt közeledni hozzá15, hiszen uruk szigorúan megtiltotta nekik16.

Úton Jeruzsálem felé10

A tábor útra kelt Jeruzsálem felé1, ami három napig tartott2, és ezt az utat ő önkívületben tette meg3, amiből csak néha tért magához4, és ez volt a szerencséje5, mert ez kímélte meg őt a testi szenvedésektől6. Azután megérkeztek a Jeruzsálem feletti ligetekhez7, ahonnan már rá lehetett látni az alatt elterülő városra8, és itt a kereskedő megállította a karavánt9, és megparancsolta a szolgáknak10, hogy vegyék őt a gondjaikba11. A legszebb rabszolgányok kenték be a testét illatos olajokkal12, a legpompásabb kelmékből készült ruhákat adták rá13.

A kísértés¹¹

Úgy bántak vele, mint az esküvőre készülõ völegénnyel¹, pompás lakomát készítettek neki², a fõhelyre ültették³. A lakoma végeztével a kereskedõ kegyesen karon fogta⁴, és kivezette a táborból⁵, majd lemutatott az elõttük elterülõ városra⁶, minden palotájával és kincsesházával egyetemben⁷. „Mindez a tied lehet⁸, ha szolgálsz nekem⁹” – mondta¹⁰. Hátralépett, és a másik arcába nézett¹¹, amely most csupa nyájasság volt, fénylett a jóindulattól¹², õ azonban megrázta a fejét¹³. Az arc egy pillanat alatt elsötétült¹⁴, gonoszság és gyûlölködés tükrözõdött rajta¹⁵.

A Gonosz valódi arca¹²

Szeme villámokat szórt¹, legszívesebben megölte volna², hogyha hatalma lett volna felette³, ehelyett azonban intett a szolgálknak⁴, hogy addig korbácsolják, amíg csak bele nem fáradnak⁵. A szolgálak pedig ugrottak⁶, hisz ismerték uruk irgalmatlanságát⁷, ha nem kellõ lelkesedéssel hajtanák végre az ítéletet⁸, könnyen õk kerülhetnének a szerencsétlen helyére⁹. Miután már holtak hitték¹⁰, otthagyták két fa közt kifeszítve¹¹, a karaván pedig haladt tovább¹².

Péntek délelõtt

Hülyén sütött a nap, az egyetem biztonsági õrei már ismerõsként üdvözölték, mióta felcsapott kísérleti nyúlak, már arcról is megismerték. Az elhízott, nyugalmazott rendõr, akinek az arcáról még a legválságosabb helyzetekben sem olvadt le a mosoly, már jó elõre felhúzta a sorompót. Egy ideje a belépõjét se kérte el, amit mindenki megkap, aki az egyetem területén dolgozik vagy tanul. Már egy egész hónapja vizsgálták a telepatikus képességeit, és a kutatók teljesen magukon kívül voltak, hogy micsoda kiváló médium akadt az útjukba, pedig a teljes igazságot nem is ismerték...

Ez a hónap azonban nemcsak a kutatóknak volt megdöbbentõ, hanem neki magának is, aki folyton újabb képességeket fedezett fel magában. Ugyanakkor azzal is tisztában volt, hogy nem szabad magát teljesen kiadnia a kutatóknak, akiknek a hozzáállása körülbelül olyan volt, mint a bennszülötteknek az üveggyöngyhöz. Nem fogtak ki az ötletekbõl, milyen feladatot adjanak neki, és úgy örültek, mint a kisgyerek az újonnan kapott játéknak. Ő pedig úgy érezte magát, mint a bûvész, aki trükkjeivel elkápráztatja a közönségét, és ez a szerep tetszett neki. Hogy még a legmakacsabb materialistákat is zavarba hozza, akik filmre veszik a kísérleteket, hogy utóbb kockáról kockára kielemezzék, leleplezzék a „trükköt”, mert az õ fejükbe nem fér bele, hogy egy csésze csak úgy a levegõbe emelkedjen és ellebegjen hozzá, mintha hirtelen megszûnt volna a gravitáció. Ezért aztán egy hajszálvékony, áttetszõ fonalat keresnek, mert azt hiszik, hogyha nem így van, azzal az õ minden eddigi tudományuk kérdõjelezõdik meg. Ők azok, akik még a saját szemüknek se hajlandók hinni, ha az nem azt látja, amirõl meg vannak gyõzõdve, és egyáltalában, mindent elvetnek, amit nem lehet megmérni vagy a számok skatulyájába gyömöszölni, mert túlon túl fantáziátlanok és földhöz ragadtak.

A fantázia dicsérete

Pedig az élethez ez is szükséges: fantázia, sõt, ha úgy vesszük, ez az egyetlen és egyedüli feltétele, hiszen mihez is kezdhetne az ember, ez a törékeny parány, fantázia nélkül? Ez az, ami kiemelte õt az állati sorból, és az élõvilág királyává tette... sõt, minden eddig ismert világok urává is... Ők pedig pont ezt akarják tõle elvenni. Hát ezért fogadta el a kutatók ajánlatát, hogy legyen a kísérleteik alanya, bármennyire is gyerekesek voltak ezek a kísérletek. Ő azonban tudta, mit akar elérni, hogy bebizonyítsa ezeknek az örök kétkedõknek, létezik valami, amit még õk se tudnak megmagyarázni, de attól még létezik. És minderre csak pár hete ébredt rá! Ugyanakkor annak is a tudatában volt, hogy milyen életveszélyes játékba kezdett, mint a légtornász, aki egy vékony drótkötélen egyensúlyozva megy át a Niagara felett. Ha lezuhan, nincs biztosító háló, menthetetlenül a halál fia. Nem adhatja ki magát nekik egészen, hisz nincsenek rá felkészülve. Ez alatt a hónap alatt volt rá alkalma bőven, hogy másfajta kutatásokat is megfigyeljen, és megdöbbentette a tudósok felelõtlenége, milyen öncélúan kísérletezgetnek, vagy ami még rosszabb, nincsenek tudatában a munkájuk jelentőségének, hogy mi mindenre lehet felhasználni a felfedezéseiket.

A kutatócsoport vezetőjétől kapott belépőt kihasználva, amely az egész egyetem területén szabad mozgást biztosított neki, néha egész napokat töltött az egyetemen. Beült az előadásokra, elbeszélgetett az egyetemistákkal, és visszaidézte azt az időt, amikor még ő volt diák. A nála jó tíz évvel fiatalabb diákokkal való napi kapcsolat az ő gondolkodását is befolyásolta, nyitottabbá tette. Befogadóbbá vált, már nem volt olyan határozott az ítéleteiben. Pontosabban, rájött, hogy amit eddig határozottságnak hitt, az csak a változásra való képtelenségét leplezte; amit meg nem alkuvásnak hitt, valójában a változtatás elutasítását jelentette. Habár életkorban még nem volt köztük olyan nagy a szakadék, de már az ő gondolkodása is konzervatívnak számított az egyetemisták nézeteivel szembeesülve.

Éjszakai kísérletek

A kísérletek általában éjszaka zajlottak a zavaró körülmények kiiktatása végett, és a csoport tagjai közül szinte mindenkinek volt főállása, így napközben ők se értek rá. A munkát az is hátráltatta, hogy a kísérleteket szinte mindig meg kellett ismételn, mivel az eredmények olyan hihetetlenek voltak, hogy még a legoptimistább kutatók is kételkedtek. Magyarán nem találtak a kiugró eredményekre, ezért még a legapróbb részleteket is kínos precizitással rögzítették, minden oldalról biztosítani akarták magukat... sőt, ha nem állt volna a sarkára, a munka még vontatottabban haladna, mivel a kutatók a végtelenségig ismételnék a kísérleteket.

Az egész projekt komolysága akkor került veszélybe, mikor pár hete, éjszakáról éjszakára, egyre több kíváncsiskodó akarta végignézni a kísérleteket, ahogy a hihetetlen eredmények híre elterjedt. Végül már tényleg kezdte magát úgy érezni, mintha cirkuszban lépne fel, és ez már a munkát is zavarta, úgyhogy a végén a kutatás vezetőjének kellett megtiltania, hogy bárki is idegeneket csempésszen be a laborba. Azonban még így is kénytelenek voltak hetente bemutatókat tartani az egyetemi tanács tagjainak, akik se a jegyzőkönyveknek, se a filmeknek nem hittek, és manipulációra gyanakodtak, azzal a felkiáltással, hogy nem hajlandók pár háborodott tudós fantazmagóriáját pénzeln. Ma éjszaka is egy bemutató volt soron, de addig jószerevével egy fél napja volt hátra. Először két előadást ült végig, de nem az előadóra figyelt, hanem a teremben ülő diákokra. Általában az előadó szavai csak afféle háttérzajként jutottak el az agyáig, a közönség megfigyelését mindig izgalmasabbnak találta, mint az előadást. Néhány eminens diák szorgalmasan jegyzetelt, mások fejüket a karjukra hajtva igyekeztek elbújni társaik mögött, és pótolni az éjszakai alváshiányt. A többség azonban unott arccal ült a helyén, időnként kényszeredetten felnevettek, amikor az előadó valami halvány kísérletet tett arra, hogy feldobja a bágyadt hangulatot. Délben megebédelt a menzán, utána pedig beült egy internetkávézóba, hogy az elmúlt napok felgyűlt postáját átolvassa. Az otthoni internetezésről az utóbbi időben átszokott a kávéházra, mivel az otthoni gépén azóta a reggel óta rejtélyes üzenetek jelentek meg, amelyeknek sehogy se tud a nyomára jutni. Már rég túl van azon, hogy a barátai szórakoznak vele, sokkal inkább kezd pszichológiai hadviseléshez hasonlítani minden. Tudja, hogy egy láthatatlan hacker szórakozik vele, aki valahol ott ül egy gép mögött, a világ másik felén, és valami rejtélyes oknál fogva pont őt szúrta ki áldozatául. Ő pedig semmit se tehet ellene, amit tehetett, azt már megtette, megváltoztatta gépén a beállításokat, hogy ezzel is nehezítse a titokzatos hacker dolgát. Aztán, amikor ez se segített, megszabadult a régi gépétől, és vásárolt egy újat. Csakugyan, ez segített is kezdetben, de aztán ugyanúgy megjelentek ezen a gépen is a titokzatos üzenetek. A végső megoldás volt az, hogy beült az internetes kávézóba, és innen kapcsolódott rá a virtuális világra. Azonban még így is pár naponta kellett cserélnie a kávézókat, mert a rejtélyes hacker valahogy mindig a nyomára akadt, és újra kezdte küldözgetni az üzeneteit.

Üzeneteinek száma: 1

Döbbenen bámult a képernyőre, amin az üzenet szövege volt olvasható: *És a Te ellenségeid elfognak, és kiszolgáltatnak Téged a Gonoszoknak!* Az üzenet annyira megdöbbenette, hogy az első pillanatban az agya is leblokkolt, és nem tudott gondolkodni. Újra és újra elolvasta a szöveget, de a sokadik olvasatra se lett okosabb. Az üzenet olyannyira különbözött a megelőzőektől, mintha nem is ugyanaz a titokzatos valaki küldte volna. Ez azonban lehetetlen.

A másik lehetőség az, hogy a titokzatos valaki figyelmeztetni akarja valamire, és azért változtatott, hogy így is felhívja az üzenetre a figyelmét. Figyelmeztetni akarja, és valami veszélyre akarja figyelmeztetni. Megnézte az üzenet küldőjének címét, habár tudta, hogy az megint egy fiktív cím lesz, mint eddig valamennyi esetben. Az üzenetek eddig mindig más e-mail címről érkeztek, és láthatóan egy program véletlenszerűen kreálta őket, most azonban más volt a helyzet. Az üzenet a kutatócsoport vezetőjének a címéről jött, és a laboratórium egyik számítógépéről küldték!

Egyszeriben roppant izgatott lett. Az ujjai vad táncba kezdtek a billentyűzeten, mint a zongoristáé a zongora billentyűin. Néhány perc, és bejutott a laboratórium belső rendszerébe, feltörte a gépet, amelyikről az üzenet érkezett. Rögtön ráakadt egy jelentésre, ami róla szólt, és mintha direkt azért lett volna ott hagyva, hogy ő rátaláljon. Érezte, hogy a szája kiszárad, a végtagjai elzsibbadnak, ahogy az olvasásban előrehalad. A jelentés arról tájékoztatott közelebbről meg nem nevezett illetékeseket, hogy a kutatócsoport látókörébe egy elképesztő képességekkel rendelkező médium került, akinek a képességeit esetleg katonai célokra is fel lehetne használni. Ebből a célból további kutatásokat ajánl, amibe azonban javasolja a hadsereg képviselőit is bevonni. A jelentés alján pedig ott volt a kutatás vezetőjének az aláírása.

Percekig tehetetlenül ült a gép előtt, mintha egy láthatatlan erő préselte volna a székhez, és csak bámulta a monitort, az agya azonban teljesen leblokkolt, de aztán megtört a varázs. Első reakciója az volt, hogy körbepillantott a kávézóban, mintha azt várná, hogy máris gyanús alakok figyelik. Milyen könnyen válik az ember paranoiássá, gondolta keserűen... Csakhogy ez már több, mint paranoia, hiszen itt van a szeme előtt a jelentés.

Lázasan dolgozott az agya, végigskálázta az összes lehetőséget. Az világos, hogy az esti bemutatóra nem mehet el, hiszen valószínűleg pont azért rendezik, hogy a hadsereg képviselőit meggyőzzék. Ami azonban még ennél is több, az az, hogy illegálisba kell vonulnia, sőt... a várost, és talán az országot is el kell hagynia.

Folyt. köv. A Szerk.

Karkötő, nyakék, nyaklánc gyöngyből

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Apám

(†1958.11.23.)

ismeretlen „S”-kanyarokat hegyes tükkel
tűzdel és rajzol monitorra, felügyelő íriszére,
... velük az égre üzen:
oda, oda a szenvedésre szült csoda

szívinfarktus bújócskázik, biztos kézzel
meztelenre vetkőztet,
a látszatra örökmozgó körüli
érzékelők madzagerdőjére
dobálja magát száradni a szívritmus,
adóját a csillagászok és a világ keresi,
a koordinátáit, hogy hozzá az imát
vagy az utolsó sóhajt vezesse

az elfüggönyözött élet látható felén

a forrás ájul és magához tér, jele
mint vetülékfonal az egy szem láncfonala körül
szlalomozik, néha csúcsokra ugrik,
kétségek között rebeg

... és most a vég középvonalára simul
kibékülni a mindenséggel

az adatértékelők
a vett jelek között még találtak egyet,
... a talán ...,
utána évek óta csak a kozmikus szünetjel

*

... és én nem voltam ott ezelőtt ötven évvel
és Te sem, Apám,
mert életgörbéd az utcán esett el

jeltelen

Vaddisznókörm csörgő

VÉGH TAMÁS

Kimondhatatlan

I.

Szombat hajnalonként
a galambok mélyrepülésben szállnak
a mocskában tocsogó város felett,
s piszkos tömegeik
kíméletlen mohósággal zabálják fel
a péntek éjjel maradékait.
Alacsony támadásban
húznak el a buszmegálló felett,
agresszívan kerülgetve
a várakozó embereket,
és a hétfégi bulikban élők
felejtő mámorba zsibbadt tömegét,
mely kótyagosan hullámszik át
az állványzatok között
– elvarázsolt lelkek ök -,
jövők a tegnapha szállt...

II.

Mégis, csak a vers,
az eladott, legyalult, odvába hullt,
elárult, lehalkult poézis,
plakátokon hirdetett olcsó katarzis
–tömegek elé vetett tucataru –
lehet csak menedékünk.

A rügyező erőszak közepette
összetákolt szavaink tán
egyszer kötelékké állnak össze
a régi *rend* szerint,
és előremehetsz a múltig.

Egyébiránt más nem marad,
mint káromkodásba feszült,
romos katedrálisok.

Festett lókoponya

HÖRÖMPŐ GERGELY

Gyertyaláng

Nagyapa hallgatta a rádiót,
asztmás, vén készülék recsegett,
de megértettük mit beszélnek
a hírekben az emberek.
Öreg rádió átélte már
valaha a nagy árvizet,
pedig ellepték őt derékig
iszapok, mocskok, szemetek.
Történelmünk is sok-sok árvíz
-de mindig jönnek jobb napok.

A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

Karácsonykor, ha este énekeltünk,
kint vastagon terült a hó,
mikor átéreztek azt, hogy
nem elmúló, ami jó,
mikor apánk a gyertyát meggyújtotta,
együtt volt a kis rokonság,
angyali szárnyuhogással
leszállt közénk a boldogság.
Megáll az idők teljessége
-felejtünk múltat, holnapot...

A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

Diósjenőn, tavaszi reggel
elmélkedtem az irodában,
gyertyát gyújtottam kora reggel
a papírszagú félhomályban.
Aztán valahogy úgy maradt.
Mikor a templomból bejöttem,
ott égett az íróasztalon,
a déli verőfényben.
Égett a láng itt, mint ott a lélek,
emlékek milliója elfogott...

A gyertya lángja, mint egy tündér,
táncolgatott és lobogott.

Gyöngyszövött karkötők

H. TÚRI KLÁRA

A születés ünnepén

mikor télelő ünnepén
a lelkeinknek szárnya nő
éled az élet és erő
tárt karjainkban a remény

hittel testesült rejtelem
békén világlik száz parázs
s lángból lett csönd és kegyelem
a pisszenetlen várakozás

tél hava jég hava bánat hava
karnyújtás csak a csillagvilág
s míg bent lelkünk fönixmadara
hamvából éled világolni vágy

kis templom kis harangja bong
s hatvannégy évvel a háború után
országokon túlig hamvad el a gond
mert nem áll ágyú már a vén Dunán

s ha elült lelkünk kába madara
ha megszólal bennünk a szeretet
már anyáknak érezhetjük e hazát
és meg is szólíthatjuk majd úgy lehet

mert érkezik megint itt egy Gyermek
kiben minden Jó Szülőjére talált
köszönjük hát meg az Úristennek
kétezernyolc áldott karácsonyát

Karkötők, akár Karácsonyra

AUDITOR

Szávai Attila írása

Mintamókus

Az egész ott kezdődött, hogy a fiam nem bírta nézni már az otthoni konyhábanüléseimet. Azt találta ki, szerez nekem valami jó kis mellékes állást a városban. Kell valami a nyugdíj mellé, hogy normális életnek lehessen nevezni, ami átzúg itt bennem és rajtam a következő évtizedekben. Talált is állást itt a múzeumban, ahol csak ülni kell, néha sétálni, ha már nagyon zsibbad a vádli. Jó nagy a múzeum, beleférne a fél falu, plusz a téesz épületei. Annyi halott van itt, eleinte kicsit félttem, bevallom, többször eszembe jutott, mikor gyanús hangokat hallottam, hogy odavágom a kisszéket. Mindig tanul az ember. Később rájöttem, ha sporthíreket hallgatok az elemes rádión, nem félek annyira. A teniszeredmények tényleg nem olyan félelmetesek mostanában, mint egy kitömött bivaly az üvegszemeivel.

A legelső munkanapomon egész éjjel azon csodálkoztam, hogy milyen szép fényes a padló, le sem vettem a szemem a tükrösre suvickolt járólapokról, pedig nézhettem volna a vitrinbe rakott halottakat is. Ezen a padlón még az idő is megcsúszik, és úgy vágódik a szekrények mögé, csak úgy nyekken, ott meg beáll, mint kés a vajba, vagy hogy szokták mondani. Én nem tudom, mit tudnak bámulni azon a sok kancsón, fazékon, tálon, meg amiket még kiraktak az egyik ilyen üveges szekrénybe. A halottakat még megértem. Érdekesekek, ahogy néznek mereven az üres szemeikkel, az emberek nagy kedvvel tudják nézni azokat, akiknek rosszabbul megy a pillanatnyi sors.

Én is elég rosszul megyek, mert feltörte a sarkam az új szolgálati cipő. Hát már ezért a cipőért megérte ide jönni, a szép látványért, ahogy megcsillan a neonfény a cipőorron. Ha kellően elkoptattam, hazaviszem majd, jó lesz templomba, aztán a kertbe kapálni, kukoricát törni, focizni az unokával. Kitaláltam, hogy a gyorsabb koptatás érdekében rendszeres túrákat teszek a múzeumban. Több útvonalat jelöltem ki magamnak éjszakára, ne legyen unalmas az őrzés. Az egyik ilyen útvonal a bronzkori kiállításnál kezdődik, elmegy a vécé előtt, egészen a vadászkiállításig, ott balra fordul és a múmiákon át elmegy a negyvennyolcas szabadságharcig, aztán lehet visszagyalogolni, szépen, hátratett kézzel. Közben megy a fütyüre, belső szotyizás a szájüregben (ezt a laktanyában fejlesztettem ki, őrségben, nem kiköpve a nyálas héjakat), vagy egyszerűen csak dalokat költeni a történelemről, minta mókus fent a fán, meg ilyesmiket. Néha azt érzem, minden valamire való dalt elköltöttek előlem, de mikor meglátom a vitrinekben tükröződő énemet a nyeles zseblámpával, ahogy szépen őrzöm a múltat, meg a jelent, tehát a jövőt is, hm, egyből megjön a fantáziám.

A zseblámpát a feleségemtől kaptam névnapomra. Szerinte minden rendes múzeumőrnek van egy ilyen nyeles zseblámpája. Szerintem meg túl sok amerikai filmet néz, egy ilyen lámpával egy medvét is le lehetne ütni, pláne felvilágítani a telihold torokszakadtáig. Annyi elem van benne, talán egy hétig is menne róla otthon a háztartás, rádióstul, centrifugástul, az elektromosan kinyitható disznóólig bezárólag, plusz ami ezek között van még a jó falusi életvitelben. És a fogása is legalább olyan jó, mint egy szál lókolbásznak, ezzel is ugyanolyan jól lehetne mutogatni a konyhában, magyarázni a világpolitikát. Felvételnél kérdezték, hogyan állok tapasztalat terén a szakmában. Hát hogy a múmiába ne volna tapasztalat, mondtam nekik, majd részletesen elmeséltem azt a két évet, mikor otthon a faluházat vigyáztam nyaranta, mint polgárőr. Az egyik a felvételisek közül, egy ilyen művészképű, azt kérdezte, milyen kapcsolatom van a múlttal. Hát, kezdtem, a múltkor elmentem a temetőbe, hogy vigyek műanyagvirágot az anyós sírjára, mindkettő olyan időtlen (az anyós és a virág) és bizony akkor éreztem nagyon a múltat. És örültem, hogy ami elmúlt, elmúlt, annak kell örülni, ami van, előre kell nézni, nem rükkvercbe. És ami most van, az nagyon jó, például nagyon jó kis egyenruhát adtak itt nekem ezek a múzeumosok. Van olyan kis kalap is, mint a katonáknak. Első nap, mikor méretet vettek rólam, nagyon megörültem. Érdekesekek, mert később meg megijedtem a mérecedéstől, azóta is sokszor ijedek, ha a méreteimre gondolok, főleg, mikor egyedül vagyok. Hiába, akkora itt a csend éjszakánként, hogy előbb utóbb elkezd az ember foglalkozni az olyan dolgokkal, hogy halál.

Eleinte azt hittem, hogy a halálnak van olyan furcsa szaga, vagy a múltnak, ami itt annyira tömény, annyira sűrűre van rakva a szekrényekben, hogy már szaglik. De később kiderült: a takarítónő kever babonából rántást az éjszakai felmosó vízbe, kirántja, mint otthon az asszony szokta a bablevest. Szerinte ez távol tartja a rossz szellemeket. Mondjuk az asszony bablevese is távol tart mindenkit, aki nem szokta a merész és gyakorlatlan dolgokat. Kész rontás a házra az a rántás.

Az a jó az egész napos csoportos múzeumlesésben, hogy miután végzett az ember, otthon is úgy lesi a törött kútgyűrűt a sóderkupac mellett, mint egy ókori szobrot, úgy szólnak rá az emberre, hogy menjen már a nyúltáppal, ne csak nézzen, mint múmia a szarkofágban. Ha kiraknám öregapám bányászbakancsát a vitrinbe, azt is percekig néznék, meg keresnék a katalógusban. Talán valami okostojás meg is mondaná a nézelődők közül, hogy kié volt a távoli múltban; hadvezér, feltaláló (ebben a bakancsban talált fel), híres hadiorvos, esetleg építész. Hiába, nem kis hatalom van azért a kezemben: vigyázom nyeles zseblámpával a múltat. Te, ha már ennyire elgondolósak vagyunk, csináljuk itten a filozófiát, akkor egy valamit mondjál meg nekem, vagy gondold csak el: ha egy világító zseblámpával tartom kézben a múltat, rakom bele a fényt, akkor a benne lévő elemeket miknek nevezük? Azokat hová rakod a filozófiában? Én, ha leragadok az elgondolásban és hirtelen üres lesz a szellem, bevilágítok jó közletről a két szembe egyenként a nyelessel. Ritkán látni olyan tömény, nehéz zöldet, ami ezután következik. Ilyenkor mindig leülök a kisszékemre, behunyom a szemem, nézem a figurákat, amik feltűnnek a zöltségben. Ha nagyon ijesztős a sok zöld, csak bekapcsolom a rádiót, és behunyt szemmel nézem a sprothíreket, és látom, hogy lesen volt, nem adták meg a gólt.

BESZÁMOLÓK

Palócföld új lapszám bemutató, Rétság, november 04.

A rétsági Művelődési Ház és Könyvtár adott otthont a Palócföld folyóirat legújabb számának bemutatójához. A lapot Mizser Attila költő-főszerkesztő, Handó Péter költő-szerkesztő, Kupcsulik Ágnes költőnő, és Zsibói Gergely költő képviselte, helyből pedig a mostani számban szereplő Szávai Attila író, és Szunyogh Pál költő is megtisztelte az estet. A beszélgetés levezetésére engem (A Szerk.) kért fel a főszerkesztő, így Varga Nándorné Julika rövid köszöntője után magam is üdvözöltem a vendégeinket. "Történelmi" esemény volt ez az est, hiszen Rétságon utoljára 2001-ben, a Művelődési Ház 30. születésnapján járt Praznovszky Mihály, az előző főszerkesztő, de csak egyedül. Az eltelt hét esztendő hatalmas változást hozott nemcsak az ország, a megye életében, de az irodalomban is. Mizser Attila kinevezésével egy generáció-, és szemléletváltást is tapasztalhatunk, ugyanis a megye fiataljai is labdába rúghatnak, nem csak a pálya széléről szemlélhetik a meccset, amit persze azért a "nagyok" is játszanak. Új dolgot jelent az is, hogy a főszerkesztő, szerkesztő, és a lapban szereplő alkotók mennek házhoz az új lapszámokkal, s személyes varázsukkal, felolvasásukkal is a lap olvasására, vásárlására biztatnak. Így lehetett elérni azt, hogy az utolsó három lapszám már szinte teljesen elfogyott. (ellentétben az eddig tapasztaltakkal)

A Rétsági Kilátó Kulturális Egyesület művészei énekével, fuvolajátékával, gitárjátékával kezdetét vette az est. Kozák Simon Katalin csodásan énekelt, Majer Szilvia ismét szép fuvolajátékával kísérelte, Majnik László pedig most is elvarázsolta a szép számmal megjelent közönséget. Holp Judit Szávai írást olvasott fel, míg Szájbely Zsolt egy Szunyogh verset adott elő. A vendégek egyenként bemutatkoztak a hallgatóságának, és mindannyian egy-egy saját alkotást olvastak fel. Mizser Attila kifejezte örömét, hogy ilyen élő közösséggel találkozhat, mint amilyen itt Rétságon a Kilátó Egyesület, vagy a Spangár Kör. Kupcsulik Ágnes bemutatkozása után terveit közt említette az országos lapokban való megmérettetését, de a Palócföld Könyvek sorozatban tervezett új kötetének születését is. Zsibói Gergely tanárember is, kérdésemre elmondta, hogy egyre kevesebb gyerek az, akit megfog az irodalom ebben a globalizálódó, "amerikábólbejőzenezene" világban. Minőséget kell írni, és kitartó munkával terjeszteni azt, amit mi magunk tudunk. A választás lehetőségében ott kell legyen a megyei alkotók írásai is. Handó Péter a Palócföld Könyvek kiadásának nehézségeiről beszélt, s kiderült, legújabb könyve napokon belül kijön a nyomdából. Péter végre önmagával is foglalkozik! Szávai Attila írásai a mostani számtól rendszeresen szerepelnek majd a lapban, ez a bejelentés igazi meglepetés volt mindenkinek, gratulálunk Attila újabb írói sikeréhez.

Az est nagyon jó hangulatú volt, kibeszélhették magukat a meghívottak, egy kis vendéglátás, kötetlen beszélgetés zárta az estet. Remélem, máskor is, sokszor találkozunk még ezzel a csapattal!!!

Proksza Gyöngyi kiállítása Nagyorosziban

Proksza Gyöngyi isaszegi festőművésznő kiállítása nyílt meg Nagyorosziban, a HMO-ban. Proksza Gyöngyi nem először állít ki falunkban, de a környező településeken is láthatóak voltak már alkotásai, így pl. Patakon, Dejtáron, Drégelypalánkon, Rétságon is. Az egyházi témák mellett kedves témája a virágcsendélet, illetve a tájképek festése, illetve a magyar történelem neves személyiségeinek elképzelt portréinak festése. Képes levelezőlapokat is készít a magyar irodalomból válogatott szép versekből, saját illusztrációival. Isten éltesse a művésznőt sokáig!

Palócföld est a Balassagyarmati Könyvtárban, november 10.

A balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtár is otthont adott a legújabb Palócföld szám bemutatójához, s ennek apropóján egy kerekasztal beszélgetéshez, aminek témája Balassagyarmat irodalmi élete. A Palócföld folyóiratot Mizser Attila főszerkesztő és Handó Péter szerkesztő képviselte, míg a balassagyarmati Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti társaságot Ádám Tamás, Szabó Andrea, Szávai Attila, és Szunyogh Pál. A felsoroltaktól művek hangzottak el Halaj Zsófia előadásában, olyanok, amik a friss lapszámban is szerepelnek.

(Az asztaloknál balról kezdve Katona Ágota, Szabó Andrea, Ádám Tamás, Handó Péter, Mizser Attila, Nagy Csilla) A moderátor, Nagy Csilla irodalomtörténész először a friss lapszámról kérdezte a főszerkesztőt, majd körkérdésekkel gombolyította a beszélgetés fonalát arra, hogy a város irodalmi életét bontsák ki, mutassák be a jelenlévők, de ezáltal természetesen az "országos helyzet" is szóba került. Számomra Ádám Tamás hozzászólása volt a legszimpatikusabb, aki keményen kimondta az igazságot: Sajnos manapság egyre kevesebben érdeklődnek az irodalom iránt, és akiknek kötelessége lenne (tanárok, magyartanárok, középiskolások, főiskolások, egyetemisták, az értelmiség), elmaradnak a mai folyóiratok vásárlásától, olvasásától. A Köz műveltsége így valóban csak a kommersz és a bővli felé terelődik, irányul, amire az egyetlen megoldást ugyan nem tudja, de az irodalmárok csak egyet tehetnek; minőséget írnak, és tegyék a dolgukat kitartóan. Minden kornak megvoltak a maga hullámvölgyei a közművelődésben is, a mai, átalakult, és a régi értékektől szabadulni igyekvő kor egyáltalán nem kedvez a közmegegyezés alapján évtizedek óta értékeknek aposztrofált fogalmak túléléséhez. (Talán ideje lenne egy vitát kezdeményezni arról, hogy mik is az állandó, mindenki által elfogadott érték a jelen értelmiségének, politikusainak, alkotóinak.) A Palócföld szerencsére jó úton jár. Ötletet is megfogalmaztak a főszerkesztő felé: Iskolákba is ellátogatva mutassák be az új lapszámokat. Mizser Attila jelezte, nyitott kapukat döngölnék, hisz ezt már Handó Péterrel cselekszik is, és középiskolásokkal, gimnazistákkal olvastatnak fel verseket az ilyen esteken. A közönség is szóhoz jutott, így egy igazán parázs, ám ennek ellenére korrekt és értékes beszélgetés alakult ki az asztaloknál ülőkkel az est végére.

Az estet (a közönség soraiban ülve) több irodalmár is megtisztelte, így pl. Konczek József költő, Szunyogh Pál költő, Szávai Attila író is. Remélem, hasonló esteken mind többször találkozhatunk, mi, a végeken élő, de cselekedni nem rest alkotók!

KINCSKERESÉS – FEDEZD FEL KÜLÖNLEGES HELYEINKET!

November utolsó három napján került sor Drégelypalánkon „A Questing - Kincskeresés meghonosítása Magyarországon c. képzésre”

2006 őszén egy Amerikai Egyesült Államokban tett tanulmányút kapcsán Fûzfa Zoltánnal, a mosonmagyaróvári Pisztráng kör vezetőjével együtt volt szerencsénk megismerni az ottani vidékfejlesztési alternatívákat és környezeti nevelési projekteket. Ennek során gyakorlati tapasztalatot szereztünk a „Questing” elnevezésű kincskeresésben is.

A módszer lényege, hogy a lakóhelyünk rejtett természeti és kulturális értékeit, kincseit felfedezzük, és azokhoz egy kalandos „kincskeresés” során minél több felfedezőt elvezessünk, úgy, hogy ők is részesei legyenek a kalandos felfedezésnek. Az USA-ban már több ezer ilyen kincskereső útvonalat „építettek ki”, melyeket naponta keresnek fel diákcsoportok és családok is. A módszer rendkívül természetbarát, ahhoz gyakorlatilag semmilyen eszköz nem szükséges, a hagyományos turista felszerelésen kívül. Ez egy kreatív és inspiratív módszer, melyet a környezeti nevelésen túl akár a helytörténet, földrajz tanulmányokhoz is nagyszerűen illeszthetnek pedagógusok és a szabadidő hasznos eltöltésére vállalkozó szülők, családok, vagy éppen baráti társaságok.

A kincskeresés települést és környékét alapos megfigyeléseken keresztül izgalmas és élvezetes módon mutatja be a résztvevőknek. A módszer két kitalálója és fejlesztője, *Delia Clark és Steven Glazer*, akiktől a Pisztráng Kör megkapta a módszert bemutató könyv lefordításának és kiadásának jogát. (A könyv megjelent, megrendelhető Fûzfa Zoltánnál a zoli@pisztrangkor.hu e-mail címen.) A miskolci Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány a Norvég Alaphoz sikeresen pályázott, amelynek eredményeként a következő években a képzők oktatására, illetve a helyi programsegítők képzésére kerül sor 6 alkalommal, amelynek az első helyszíne Drégelypalánk volt.

A képzésen elkészült két kincskereső útvonal: az „*Ipoly-menti sorsok fehérén-feketén*” az Ipoly partjára és a település egy részére, a „*Drégelyvölgy Csillaga*” a faluból a Hont-Tsitári kegyhelyig készült.

Bízunk benne, hogy a három napos képzésen résztvevők - a tanultak alapján - legalább egy kincskereső ösvényt kialakítanak saját településük környékén. Ezek képeivel, térképeivel kiegészítve szeretnénk egy honlapon megjelentetni az anyagot és elterjeszteni azt a hazai környezeti nevelésben. A rendszeres kincskeresés igazi közösségépítő folyamatná és érdekes oktatási módszerré válhat. Bízunk benne, hogy minél több érdeklődőt elvezethetünk gyönyörű hazánk legeldugottabb helyein is megtalálható kincsekhez.

PROGRAMAJÁNLÓ

AZ ÉLMÉNY HELYBE MEGY!

PROGRAMAJÁNLÓ

a TRIDEA TERMÉSZETVÉDELMI OKTATÓBÁZIS **DIAVETÍTÉSES ELŐADÁSOK,**

s más programok megtartását kínálja általános- és középiskolák, felsőoktatási intézmények, Erdei Iskolák, táborok, illetve bármely közösség - részére, az alábbi témakörökben:

Bajkál-tó - Szibéria

A tajga, a Bajkál-tó és környékének páratlan élővilága, emberei, a négy évszakban.

Mongólia, Kazaksztán, Altáj (Külön-külön előadás)

Táj és ember, pásztorkodó életmód, élővilág.

Kelet-Afrika - Gróf Széchenyi Zsigmond nyomában

Kenya és Tanzánia állatparadicsomában és ősi népei között.

USA - Cherokee indiánok között

Az Egyesült Államok öt államában - természetvédő szemmel.

A Kárpát-medence élővilága, Magyarország védett állatai,

Természetvédelem Magyarországon

"Ismerd meg, szeresd és védő a természetet"

Az erdők, a rétek, a vizek élővilága (akár külön-külön előadások keretében)

Rácsodálkoztatás az "apró csodákra" - a rovaroktól az emlősökig.

Utak - autók - állatok (elgondolkodtató fotók az utakon történekekről)

Lehet, hogy néha csupán meg kellene emelnünk lábunkat a gázpedálra ?!

Expedíciók négy földrészen

Élmények, tapasztalások, furcsaságok, tanácsok. stb., stb.

Más jellegű előadások:

Az állatok a koponyáik tükrében

Az állatvilágra való rácsodálkoztatás a koponyák bemutatása, megismertetése mellett.

Életjelek a természetben

Az állatvilág képviselőire utaló jelek megismerése - nyitott szemmel a természetben.

Az agancs és a szárny

A különbségek és hasonlóságok, a kivételek megismertetése tárgyi bemutatóval.

Indián használati tárgyak

Az indiánok eszközhasználatát a marokkótól a tomahawkig - bemutatóval.

A vadászat fegyvereinek kialakulása

A kőbaltától a winchesterig - a tárgyak bemutatásával.

„Nemszeretem állatok” - kétéltűek, hüllők

Diavetítés, előadás, plusz élőállat bemutató. stb., stb.

Az előadások, előadássorozatok az ERDEI ISKOLÁKBAN, táborokban nagyban segítik a biológiai, élővilág, földrajzi, ökológiai képzést, - ahhoz kapcsolhatóak, de valamennyi korosztály, közösség - még az óvodások számára is élményt jelentenek.

A több tízéves kapcsolat a természettel, a nyolc Bajkál-tó - Szibériai, a négy mongol, a Kazaksztáni, az Altáji, a Kelet-Afrikai expedíció, a két USA, a kínai és más - európai - utak, a hazai kalandozások, a megélt tapasztalások és a sok ezer darab diából való válogatás lehetősége, a kitűnő felszereltség, a gyűjteményi és technikai háttér, a hiteles előadás biztosítja a hasznos időtöltést, az élményszerzést, s azon keresztül a tanulást.

Az előadások mellett foglalkoztatások -, foglalkozások tartásának lehetőségei sorával is állunk rendelkezésére a kis és nagyközösségeknek mind szorgalmi időben - Erdei Iskolai programok -, mind azon túl:

- Hurkakötés szarvacskával, madzagszövés,
- Fémművesség huzalokkal, domborítás,
- Rafiafonás, tárgykészítés,
- Tojásfestés, írás,
- Agyagozás: marokedény -, spirális, v. hurkatechnika -, lapedény készítés, formára és formába applikált edény készítés, figurális művek, dombormű és szobrászkodás.
- Bőrművesség: karkötő készítés (zárt hármas fonás), 3-4-5-6-os fonatok síkban, gömbölyű fonás, bőrfűzés, rátétek készítése, tarsoly, zacskó, késtok, tolltartó, pénztárca, ékszerek készítése.
- Fa hangszer, ősi használati tárgyak, játékok készítése - ötvözve esetenként a csonttal, bőrrel.
- Fafaragás.
- Gyöngyszalag készítés, gyöngyszövés - indián-, masai technika, stb.

A részletezett előadások, a foglalkozások megtartása mellett önálló, tematikus (természetvédelmi, néprajzi, népművészeti, ősi kismesterségek, indián, vadász és vadgazdálkodási, stb.) táborok komplett megszervezését és levezetését különböző helyszíneken -, valamint erdei iskolák önminősítési anyagának elkészítését is vállaljuk.

Zöld üdvözlettel:

Balog István

programszervező

TRIDEA TERMÉSZETVÉDELMI OKTATÓBÁZIS

E-mail: bjakolamour@freemail.hu , trideastar@freemail.hu

20 / 477 - 3021

PÁLYÁZAT

A merész mandulafácska

Epigramma-pályázat

Fejet hajtván a humanista költő, az egyik legeurópaibb magyar művész, Janus Pannonius munkássága előtt, a pécsi Janus Pannonius Múzeum nyílt pályázatot ír ki epigramma, avagy az epigrammához hasonlatos, rövid (maximum 8 soros), tömör, magasztos hangvételű, avagy csípő humorú vers írására. Janus szellemiségére és egyben híres művére, az Egy dunántúli mandulafácskára utalva a pályázat címe: A merész mandulafácska. Serkentvén, hogy eltûnjünk azon, vajon ugyanazzal, netán nagyobb eséllyel virágzik-e bármi is a télben 2008-ban, mint a reneszánsz idején.

A pályázatra egy szerzõtöl 3 költemény küldhetõ be 2008. december 31-ig (cím: Janus Pannonius Múzeum, 7621 Pécs, Káptalan u. 5., avagy kmehe@gmail.com). A zsûri: Bertók László, Kossuth-díjas költõ, Ágoston Zoltán, a Jelenkor folyóirat fõszerkesztõje és Méhes Károly, a Magyar Írószövetség dél-dunántúli titkára.

Eredményhirdetés: 2009. március 30-án, mandulafavirágzáskor.

Az I. helyezett költemény 150.000,-, a II. helyezett 100.000,- és a III. helyezett 50.000,- forint díjazásban részesül.

E havi számunk szerzői:

Balog István (Békés, 1951) Felsőpetény,
kézműves, erdei iskola vezető, "világutazó"

Bíró Pál Tibor (Marosvásárhely, 1966) Göd, író

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Egry Artúr (Budapest, 1953) Budapest, tanár,
költő

Gere János (Diósjenő, 1927) Diósjenő,
nyugdíjas, költő

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kissné Kovács Adrienne (...) Budapest, tanár,
irodalmár

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968)
Szanda, tanár, költő

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság,
tanuló, költő

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, nyomdász,
költő

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

Balog István faragványa